

Capitulum 35

Discipulus: Quia probabiliter estimo quod si unquam aliquis papa futurus temporali vallandus potentia, et qui plurimos exaltabit ad ecclesiasticas dignitates, rabie inficietur heretica, non solum tertiam partem stellarum, sed forte mille partes ecclesie militantis trahet cauda sua in abissum heretice pravitatis, ut, iuxta sententiam beati Gregorii, tolerabilius tanta mala, si unquam evererint, valeamus suscipere, si contra ipsa per providentie clipeum fuerimus premuniti, post predicta de consentientibus quod papa assertionem hereticalem sollempniter et manifeste diffiniat, volo de christianis diversorum statuum, officiorum, et graduum, qui doctrine pestifere pape heretici favere valerent, interrogare quamplura.

Propono enim inquirere sigillatim de episcopis et prelatis, de doctoribus et magistris, de religiosis, de regibus, principibus, et publicis potestatibus, et de communitatibus, et ultimo de laicis et simplicibus nullam potestatem habentibus coactivam.

Incipiendo ergo ab episcopis et prelatis, quorum nomine etiam patriarchas et archiepiscopos ac abbates et alios maiores prelatos comprehendo, peto primo ut disseras an episcopi et prelati publicantes et divulgantes per se vel per alios doctrinam erroneam pape heretici sint fautores pravitatis heretice reputandi.

Magister: Circa hoc possunt esse diverse sententie. Una, quod scientes doctrinam pape veritati catholice obviare, *si* eam per se vel per alios publicant et divulgant sunt fautores heretice pravitatis et heretici iudicandi. Si autem

3 potentia] est *added* Fi | plurimos] plurimas Bb | exaltabit] exaltabat An
 4 rabie] rabies Bb | inficietur] inficeretur Ly | solum] forte An 5 trahet] traheret Ly We 6
 tolerabilis] cellerabilis Bb 7 evererint] eveniunt An Fi 8 predicta] predictam An Fi We |
 hereticalem] hereticam We 10 officiorum] *omitted* Ly | qui] quomodo Ly | valerent] valeant An Ly
 12 enim] *omitted* Ly 13 de¹...regibus] de religiosis, de religiosibus Bb | religiosis] et *added* Ly |
 regibus] *omitted* Ly
 14 communitatibus] dignitatibus Ly 16 ab] *omitted* Bb | etiam] *omitted* Ly
 17 comprehendo] comprehendendo An 18 disseras] discutias Ly | publicantes] publi^{tes} An
 principes Ly 21 pape] hereticam *added* Na | si] et Ww

4 tertiam...stellarum] Apocalypse 8:12 6 Gregorii] Gregorius, *Homiliarum in Evangelio libri duo*, II, 35, 1, *lectio evangelii secundum Lucam 21:9-19*, PL 76, col. 1259: minus enim iacula feriunt que previdentur, et nos tolerabilis mundi mala suscipimus, si contra hec per prescencia clipeum munimur.

nesciunt eam veritati repugnare catholice, non sunt fautores heretice pravitatis nec inter hereticos numerandi.

Primum probatur sic. Illi sunt fautores heretice pravitatis qui scienter heretice pravitati consentiunt, non solum tacendo sed etiam divulgando, et, ut teneatur, doceatur, et etiam defendatur, opem dando. Tales autem sunt episcopi et prelati qui doctrinam predictam pape heretici publicant et divulgant. Ergo sunt fautores heretice pravitatis. 25

Discipulus: Nunquid secundum istam opinionem tales censendi sunt heretici. 30

Magister: Respondetur quod sunt fautores heretice pravitatis, quia in rei veritate heretice pravitati favent, dando opem et operam ut heretica pravitas doceatur et teneatur. Tamen non sunt heretici, quia corde non credunt doctrinam quam publicant esse veram. 35

Discipulus: Quomodo probant secundum.

Magister: Probant hoc modo. Omnes fautores heretice pravitatis peccant mortaliter, quia fautoria heresis, cum puniatur gravi pena, puta pena excommunicationis, est peccatum mortale. Qui autem ignorant doctrinam pape esse hereticam, et eam publicant et divulgant per se et per alios, non peccant mortaliter. Ergo non sunt fautores heretice pravitatis. Maior videtur manifesta. Minor probatur sic. Qui preceptum superioris implet quando tenetur non peccat mortaliter. Sed quando nescitur an preceptum superioris sit iustum vel licitum, obediendum est precepto superioris, teste Augustino, qui, scribens contra Manicheos, ut legitur 23 q. 1 cap. *Quid culpatur*, ait: "vir iustus, si forte etiam sub rege, homine sacrilego, militet, recte potest illo iubente bellare, si, vice pacis ordinem servans, quod sibi iubetur vel non esse contra Dei preceptum, certum est, vel utrum sit, certum non est, ita, ut fortasse reum faciat regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi". Ex quibus verbis colligitur quod obediens precepto superioris, quando non est certum 40 45 50

23 eam...25 sic] *omitted* Bb 24 nec...numerandi] et heretici iudicandi Ly 28 predictam] *omitted* We | pape heretici] *omitted* Bb 30 secundum] si An 36 probant] probatur Ly 37 Probant] probatur Ly 43 iustum] iustis Fi An | licitum] licitis Fi An 44 qui scribens] *omitted* Ly 45 Manicheos] qui *added* Ly | legitur] habetur Ly | Quid] Qui Ly 46 rege] et *added* Ww | militet] militat Bb An Fi 49 serviendi] servandi Bb An Fi 50 est] *omitted* Bb An Fi

45 23...culpatur] c. 4, C. 23, q. 1. col.893

preceptum eius esse contra preceptum Dei, non peccat. Qui ergo publicat et divulgat doctrinam pape quam nescit esse contra catholicam veritatem, non peccat, et per consequens non est fautor heretice pravitatis.

Capitulum 36

Discipulus: Aliam sententiam tracta.

Magister: Alia sententia est quod omnes episcopi et prelati publicantes et divulgantes sollempniter coram sibi subiectis doctrinam erroneam pape heretici tanquam catholicam et tenendam, sunt fautores heretice pravitatis, sive sciant eam esse erroneam sive ignorent. Hoc per rationem pro prima parte superioris sententie factam videtur aperte probari. Nam qui consentit dando opem et operam ut hereticalis doctrina tanquam catholica doceatur et teneatur est fautor heretice pravitatis. Huiusmodi sunt episcopi et prelati qui per se vel per alios doctrinam erroneam pape heretici tanquam catholicam publicant et divulgant. Ergo sunt aperti fautores heretice pravitatis. Minor est evidens. Maior testimonio Pii pape ostenditur, qui, ut legitur dis. 83 cap. *Quid enim prodest*, ait: "Quid enim prodest illi suo errori non pollui, qui consensum prestat erranti", quasi diceret "nichil". Ergo nichil prodest ut excusetur a fautoria heresis ille qui consentit dando opem et operam ut error pape tanquam catholicus divulgetur.

Secundo sic. Minus peccare videtur qui non resistit errori, quam qui errorem tanquam catholicum publicat et divulgat. Sed qui non resistit errori censetur ipsum approbare, secundum quod per plures auctoritates quarum aliquae allegatae sunt supra aperte probatur. Ergo multo fortius qui errorem publicat et divulgat tanquam catholicum eundem approbare dinoscitur. Qui autem approbat errorem fautor erroris existit. Ergo episcopi et prelati publicantes et divulgantes doctrinam erroneam pape heretici eiusdem doctrine hereticalis sunt fautores.

³ Alia] *omitted* An ⁴ subiectis] totam tenendam *added* Ly ⁵ et tenendam] *omitted* Ly
⁶ Hoc] hec Ly ⁷ aperte] posse *added* Ly | et] vel Ly ⁸ hereticalis] heretici We | catholica] heretica
 Bb An Fi | et teneatur] *omitted* Fi ⁹ Huiusmodi] Sic Ly ¹¹ aperti] approbati Ly ¹² qui] *omitted*
 An | enim] Ly: *omitted* Ww ¹³ enim] Ly: *omitted* Ww | qui] cum *added* An ¹⁴ diceret] dicit We
 | ille] illi Bb ¹⁵ et] vel Ly | divulgetur] divulgeretur Bb ¹⁶ Secundo] *omitted* An Fi | sic] non
added Ly | Minus] nimis Bb | errorem] divulgat et *added* Ly ¹⁷ et divulgat] *omitted* Ly ¹⁸ ipsum]
 errorem We ¹⁹ supra] *omitted* Ly ²⁰ eundem] errorem *added* We ²² hereticalis] heretici We

¹² Quid...prodest] c. 4, dis. 83, col. 294 ¹⁹ supra...probat] cf. 1 Dial. 4. 25, 1 Dial. 4. 34

Tertio sic. Qui aliis offendicula erroris preparat, est fautor erroris. Sed qui doctrinam pape erroneam publicat et divulgat, preparat audientibus offendicula erroris. Ergo fautor erroris est censendus. 25

Quarto sic. Ille qui doctrinam novam hereticalem pape tanquam catholicam publicat et divulgat, sequitur opiniones falsas et novas. Qui autem sequitur opiniones falsas et novas, non solum fautor heresum sed etiam hereticus est censendus, teste Augustino, qui, ut legitur 24 q. 3 cap. *Hereticus*, ait: "Hereticus est, qui alicuius temporalis commodi et maxime glorie principatusque sui gratia 30 novas ac falsas opiniones vel gignit vel sequitur". Ergo episcopi et prelati, presertim si, ut aliquod commodum consequantur a papa vel vitent incommodum, opiniones falsas et novas pape publicant et divulgant, non solum fautores sed etiam heretici sunt censendi.

Quinto sic. Qui aliis est causa et occasio favendi et adherendi pertinaciter 35 heretice pravitati, videtur esse fautor pravitatis eiusdem, et sibi imputari debet. Sed episcopi et prelati publicantes et divulgantes doctrinam erroneam pape heretici sunt aliis causa et occasio favendi et pertinaciter adherendi eidem doctrine erronee. Ergo taliter publicantes sunt fautores heretice pravitatis, et si alii audientes eidem faverint et pertinaciter adherere presumpserint, 40 publicantibus et divulgantibus imputari debet. Maior patet, quia "ita punitur, qui causam prestat, sicut et ipse faciens", sicut notat glossa Extra, *De homicidio*, cap. *Suscepimus*, quod etiam ex aliis sacris canonibus elicetur evidenter. Quemadmodum enim qui causam dampni vel occasionem dat, dampnum dedisse videtur (Extra, *De iniuriis et dampno dato*, cap. ultimo), ita qui causam 45 aut occasionem peccati dat, peccare videtur. Qui ergo causam et occasionem favendi et adherendi doctrine erronee dat, peccat mortaliter. Tale autem peccatum videtur ad fautoriam vel crimen heresis debere reduci, ergo talis est fautor heresis vel hereticus reputandus.

23 erroris²] censendus added Ly | Sed...25 erroris¹] omitted Bb 24 erroneam] hereticam We
27 Qui autem] Sed qui consequitur Ly 30 glorie] vane added Ww | sui] omitted Bb An Fi 31
ac] vel Ly | vel¹] omitted Ly An Fi We 32 vel] et Ly | vitent] vitens An Fi 35 adherendi...38
et²] omitted An 39 publicantes] predicantes An We **doctrinam erroneam pape heretici** added
We Vc* 40 alii] aliquando Ly | eidem] eisdem Ly illi An 41 imputari] impu^r Fi impugnari Bb An
42 et] omitted Ww | sicut²] secundum quod We 44 occasionem] dampni added We 45 et] de Ly
| ita] ista Fi 49 heresis...hereticus] heretice pravitatis Ly

29 24...Hereticus] c. 28, C. 24, q. 3, col. 998 42 glossa...Suscepimus] Gloss, col. 1704, s.v.
utriusque ope 45 Extra...ultimo] X, V, 36, 9, col. 880 (*Si culpa*)

50 **Discipulus:** Videtur quod hec ratio non procedit. Nam secundum
 Augustinum, ut legitur 23 q. 5 cap. *De occidendis*, sepe bonum et licitum potest
 esse occasio mali, et tamen tale malum habenti aut facienti bonum ex quo
 provenit imputari non debet. Ergo quamvis ex promulgatione et publicatione
 doctrine pape audientes faveant et adhereant pertinaciter eidem doctrine erronee,
 55 publicantibus imputari non debet. Aliter enim sequeretur quod nullus deberet
 aliquam doctrinam erroneam coram aliis ad improbandum legere vel etiam
 recitare, quia ex tali recitatione posset contingere quod aliqui audientes qui
 doctrinam huiusmodi nunquam ante audierant, favere eidem inciperent et
 pertinaciter adherere.

60 **Magister:** Ista responsio faciliter, ut nonnullis apparet, refellitur. Nam, sicut
 ex dictis maiorum elicitur, si quis dat operam rei licite et diligentiam debitam
 adhibet, ei minime imputatur si aliquid mali inde acciderit. Et in hoc casu
 loquitur Augustinus in predicto capitulo, dicens: "absit, ut ea, que propter
 bonum ac licitum facimus aut habemus, si quidem propter hoc preter nostram
 65 voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur". Si vero aliquis dat operam
 rei licite et debitam diligentiam non adhibet, si aliquid mali inde acciderit, sibi
 est merito imputandum (Extra, *De homicidio*, cap. *Presbyterum*, et cap.
Continebatur). Et ex pluribus aliis sacris canonibus elicitur evidenter. Cum
 igitur qui doctrinam erroneam pape heretici tanquam catholicam publicat et
 70 divulgat det operam rei illicite et diligentiam debitam nequaquam adhibeat, si ex
 tali publicatione vel divulgatione aliquis faverit vel pertinaciter adhererit
 doctrine erronee pape heretici, publicanti et divulganti non immerito imputatur.
 Secus autem est de illo qui publicat vel legit ipsam et improbat, quia non dat
 operam rei illicite. Et ideo, si aliqui audientes ex malitia propria eidem doctrine

50 Videtur] *omitted* Bb | procedit] procedat Ly 51 23] Ly: 24 Ww 53 promulgatione]
 provulgatione Ly 54 pape...doctrine] *omitted* An | erronee] promulgantibus et *added* We 55
 sequeretur] sequitur An 57 quod] qui Bb | audientes] audiente Bb | qui] *omitted* Bb
 58 audierant] audiverant Ly | eidem] doctrine *added* We 60 responsio] ratio An Fi
 61 quis] aliquis We | dat] *omitted* An 62 adhibet] adhibent We 64 facimus] faciamus Bb An |
 aut...hoc] si per hec Ly | habemus] *omitted* Bb An Fi 65 cuiquam] quicquam Ww | dat]
omitted An 66 licite] illicite Ly | inde] *omitted* Ly 68 Et] *omitted* Bb An Fi 69 qui] per An Fi
 70 det] dat Ly | illicite] licite An 72 erronee] heretice We 73 est] *omitted* Ly | ipsam] doctrinam
 erroneam pape We 74 doctrine] *omitted* Ly

51 23...occidendis] c. 8, C. 23, q.5, col. 932 63 in...capitulo] *ibid.* 67 cap Presbyterum] X, V,
 12, 7, col. 796 | cap Continebatur] *ibid.*

erronee faverint vel pertinaciter adhererint, publicanti et divulganti imputari non debet. 75

Discipulus: Dic quomodo secundum istam sententiam ad rationem in contrarium factam in precedenti capitulo respondetur.

Magister: Ad illam rationem respondetur quod, quando quis implet preceptum superioris de quo non tenetur scire antequam impleat quod est contra preceptum Dei, non peccat implendo. Si autem tenetur scire quod est contra preceptum Dei, peccat implendo, licet nesciat preceptum esse contra preceptum Dei, quia, quantum ad id quod quis tenetur scire, ignorantia non excusat. Prelati autem et episcopi, antequam publicent et divulgent diffinitionem pape, tenentur scire an sit consona vel dissona catholice veritati, nec antequam sciant debent diffinitionem pape aliquo modo publicare tanquam catholicam. Circa enim publicationem auctenticam et solemnem eorum que ad fidem spectant est cautela diligentissima adhibenda, quia, si erratur in fide, nullum bonum, etiam mors pro nomine Christi suscepta, potest proficere ad salutem, et ideo nullus circa causam cuiuscunque maiorem debet adhibere cautelam quam circa ea que ad fidem spectant. Cum ergo nullus episcopus vel prelatus debeat quemquam subditum suum de crimine dampnare antequam diligenter inquisierit veritatem, multo magis nullam doctrinam debet solempniter publicare tanquam catholicam antequam aperte cognoverit quod est consona catholice veritati. 80 85 90

Discipulus: Ad episcopos et prelatos non pertinet examinare doctrinam pape sibi sub bulla transmissam, sed tantummodo iuxta mandatum pape eam debent coram subditis publicare. 95

Magister: Videtur nonnullis quod hic omnino a veritatis recedis. Nam secundum sacros canones in rebus maioribus est maior inquisitio et examinatio facienda (7 q. 2 cap. *Nuper*). Episcopi autem et prelati, recipientes mandatum pape super provisionibus clericorum et aliis rebus multo minoribus quam sit catholica fides, bullas sibi missas licite examinant diligenter. Quod eis esse 10

76 debet] debent An 79 illam rationem] istam Ly 81 quod est] preceptum superioris esse We | est] omitted Bb An 82 preceptum] hoc Ly 84 et] hanc Ly 85 nec] non Fi | sciant] hanc added Ly | debent] debet Fi 88 bonum] imo added Ly 90 causam] gap An 92 dampnare] condemnare We | inquisierit] inquisiverit Ly 95 et] vel Ly 96 bulla] bullis Ly | transmissam] transmissa Fi | debent] debet An 97 coram] eorum Ly 99 sacros] omitted Ly 100 Nuper] ultimo Ww | autem] omitted Ly Bb Ly

100 7...Nuper] c. 2, C. 7, q. 2, col. 589. For the adage "in rebus maioribus...facienda" see Gloss, col. 847 s.v. Segnius

licitum Alexander tertius asserit manifeste, qui, ut habetur Extra, *De rescriptis*,
 cap. *Si quando*, ait: " Si quando aliqua tue fraternitati dirigimus, que animum
 10 tuum exasperare videntur, turbari non debes", et infra: "qualitatem negotii, pro
 quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter
 adimpleas, aut per literas tuas quare adimplere non possis rationabilem causam
 pretendas". Ex quibus verbis colligitur quod licet recipienti mandatum pape
 11 qualitatem negotii pro quo scribitur examinare et discutere diligenter. Igitur
 multo magis, si papa scribit aliquid quod tangit fidem, scripturam suam
 examinare et discutere diligenter oportet, et, si inveniatur in ea aliquid fidei
 obvians orthodoxe, est nullatenus publicanda.

Discipulus: Forte episcopi et prelati non sunt in divina scriptura excellenter
 instructi, quare ad eos profunda scripture scrutari non spectat, et ita non debent
 11 doctrinam pape discutere.

Magister: Dicunt nonnulli quod hoc est principium periclitationis fidei in
 populo christiano constituere episcopos et prelatos scripturarum divinarum
 ignaros, quia, iuxta sententiam Salvatoris, si cecus ceco "ducatum prestet, ambo
 in foveam cadunt".

Discipulus: De episcopis et prelati non habentibus sacrarum peritiam
 12 literarum in tractatu De gestis circa fidem altercantium orthodoxam aliqua
 indagare studebo. Nunc vero, quomodo secundum istam sententiam ad
 auctoritatem Augustini respondere contingat, expone.

Magister: Dicitur quod Augustinus loquitur de militante sub rege sacrilego
 12 quando non tenetur scire an preceptum regis sit contra preceptum Dei. Si vero
 miles ignorat preceptum regis esse contra preceptum Dei, et tamen tenetur scire,
 obediendo peccat. Nam si rex preciperet militi, dicens "interfice istum quia colit

103 asserit] allegat An | qui] *omitted* Ly **104** quando¹] qui *added* Ly | quando²...tue] aliquando
 tue We | animum] dampnum Bb An Fi **105** exasperare] exeas parere An **106** considerans] quod
 consideraris An consideres Ly | reverenter] reverentur An **109** Igitur...111 diligenter] *omitted* An
110 tangit] tangat We | suam] sacram Ly **112** publicanda] publicandum Ly **114** quare] quia An
 Fi | profunda] profunde Ly | scripture] scripturarum Ly | ita] ideo Ly **116** fidei] *gap* An |
 in...christiano] christiane Ly **118** ignaros] ignaras An Fi | si...ceco] cecus autem si ceco Vulg |
 prestet] prebet Bb An Na prestat We **122** secundum] per Ly **124** militante] militatione Bb An Fi
125 Dei] dicitur Bb et cum hoc nescit *added* Ly **126** esse...preceptum] *omitted* Bb **127** quia]
 qui Bb non *added* An

104 cap...tue] X, I, 3, 5, col. 18 **105** infra] *ibid.*. **118** ducatum...cadunt] Matthew 15:14
121 tractatu...altercantium] This portion of the promised study, if written, has not survived.

Deum", miles interficiendo peccaret, quia scire tenetur quod nullus debet interfici propter hoc quod colit Deum.

Capitulum 37

Discipulus: Contingitne aliter respondere ad interrogationem meam supra cap. 35 propositam.

Magister: Una est sententia que inter predictas sententias aliquo modo mediare videtur, quia distinguit de doctrina erronea papae heretici. Aut enim assertio est explicite condempnata, utpote quia sub propria forma est dampnata vel quia est contraria alicui veritati explicite approbate, qualis est omnia veritas in scriptura divina et determinationibus ecclesie assertive contenta, aut assertio papae heretici est solummodo implicite condempnata, qualis est omnis error qui quocunque scripture divine vel determinationibus ecclesie universalis repugnat, cuiusmodi sunt multe opiniones theologorum, quia circa ea que ad fidem spectant contrarie opinantur, quare constat quod una contrariarum illarum est erronea et heresis saltem implicite condempnata, quia veritas contradictoria est saltem implicite approbata, eo quod omnis veritas catholica quantumcunque latens et multis incognita est per universalem ecclesiam in genere et implicite approbata.

Si assertio papae erronea est solummodo implicite condempnata, divulgantes eam et publicantes tamquam catholicam, obediendo mandato papae qui mandaret quod talis assertio ab omnibus tanquam catholica teneatur, non sunt heretici nec fautores heretice pravitate nec peccant mortaliter, quia ex quo nec sciunt nec tenentur scire quod talis assertio est erronea non peccant mortaliter eam taliter publicando, quemadmodum theologi non peccant mortaliter docendo et tenendo assertiones que in rei veritate sunt erronee et hereticales, quas tamen non sciunt nec tenentur scire esse erroneas.

Si vero assertio papae erronea est explicite condempnata quia est contradictoria alicuius assertionis que in scriptura divina vel determinatione

3 propositam] proposita An *omitted* Bb prepositam Ly 6 assertio] papae heretici *added* We dampnata] condempnata Ly 8 contenta] contempta We 10 quocunque] quomodocunque We *omitted* Ly 11 quia] qui An Fi Ly | ea] *omitted* Fi 12 quare] quarum Bb An Fi We 14 approbata] comprobata An 15 et¹] *omitted* An | et²] etiam Ly 17 solummodo] solum Ly 18 catholicam] catholica Bb | catholicam...31 heresis] *omitted* An mandaret] madaret Bb 20 quia...mortaliter] *omitted* Ly | nec sciunt] nesciunt Fi We 21 non] nec Fi We 22 non] nec Bb Fi | peccant] peccat Bb 25 vero] *omitted* Bb

ecclesie sub forma propria continetur, vel patenter omnibus sequitur ex
 30 assertione talis episcopi et prelati, talem assertionem pape solemniter
 divulgantes tanquam catholicam sunt fautores heretice pravitatis reputandi, quia
 nullam assertionem debent solemniter publicare antequam eis constiterit quod
 non est *heresis* explicite condemnata, et si hoc non possunt facile scire per
 seipsum, debent consulere peritos.

Discipulus: Quid si periti dicunt eis quod talis assertio pape non est explicite
 condemnata, sed est consona veritati.

35 **Magister:** Respondetur quod non debet eis sufficere quod periti hoc eis
 dicant solo verbo, sed debent petere ab eisdem peritis ut eis evidenter ostendant
 quod sit consona catholici veritati. Quod si periti hoc facere non potuerint,
 debent supersedere, et assertionem pape erroneam explicite condemnatam
 40 nullatenus publicare. Quemadmodum episcopi et prelati, quando considerant vel
 etiam dubitant quod mandatum pape est eis prejudiciale, ipsum differunt
 adimplere, et quod adimplere minime teneantur multis et fortibus allegationibus
 probare nituntur. Ergo multo fortius, *si non vident* quomodo assertio pape est
 consona catholica veritati, mandatum pape super tali publicatione facienda
 45 implere non debent, sed debent ostendere causas quare tale mandatum implere
 non possunt.

Si enim episcopi et prelati, recipientes mandatum pape quod eorum honori
 vel commodo temporali obviare videtur, ipsum non implent, sed cum maxima
 diligentia allegare conantur quod tale mandatum est prejudiciale et ideo
 adimplere non debent, cum vero recipiunt mandatum pape super aliquo quod ad
 50 fidem spectat, et non curant studiosissime per se et per alios indagare an tale
 mandatum derogat quoquo modo honori divino et fidei orthodoxe, sed statim
 absque omni deliberatione, vel absque deliberatione sufficienti, precipitanter
 assertionem erroneam tanquam catholicam publicant et divulgant, ostendunt

27 continetur] continentur Bb 28 et] vel Ly 30 nullam] nullis We | assertionem] asserionem Ly |
 antequam] eos added Fi | eis] omitted Fi 31 heresis] hereticalis Bb Fi heretica Ly | hoc] hec Bb |
 facile] faciliter Ly 34 condemnata] condemnate Bb | est] assertio added We 35 hoc...verbo]
solo verbo dicant eis talem assertionem esse catholicam We Vc* Ba 37 quod sit] **quomodo**
assertio pape est We | hoc] fatere added An | non] omitted Bb An Fi | potuerint] poterunt Bb
 39 considerant] considerent Fi 40 ipsum] idem mandatum We differunt] deserunt Ly 42
 si...assertio] quando assertio Bb quando assertionem An quomodo assertionem Fi si assertio Ly
 44 implere¹] adimplere Ly 47 ipsum] idem mandatum We | implent] implere tenentur Ly 48
 est] eis added We 49 cum] si Ly 51 derogat] denique An 52 vel...sufficienti] omitted An Ly

aperte quod que sua sunt querunt, non que Iesu Christi. *Ne* enim per mandatum pape aliquid eorum divitiis vel honori depereat diligentissime investigant, sed an 55
per mandatum pape fides catholica destruat penitus non attendunt, et ideo, si diligentiam debitam non adhibent et publicant sollempniter hereticam pravitatem, fautores pravitatis heretice sunt censendi.

Discipulus: Non videtur licitum indagare an sententia pape super aliquo quod tangit fidem sit consona veritati, quia, si hoc esset licitum, liceret episcopis 60
et prelati de sententia pape super causa fidei disputare. Quod non videtur verum, *tum* quia secundum Nicholaum papam, ut legitur 17 q. 4 cap. *Nemini*, nulli licet de iudicio sedis apostolice iudicare, et per consequens nemini licet de eiusdem iudicio disputare, tum quia de illius sententia in causa fidei ad quem 65
cause fidei sunt ultimo perferende non est licitum disputare. Ille autem est papa, ergo de sententia pape disputare non licet.

Magister: Ista frivola reputantur. Nam de sententiis iudicium et literis summi pontificis tota die licite disputatur, et cum sollicitudine maxima examinantur, discutuntur, et videntur.

Quod enim de sententia pape licite disputatur, etiam in dubium revocando an 70
sit iuste lata, probatur. Nam de sententia que potest retractari et in melius commutari est licitum disputare. Sed sententia pape potest retractari et in melius commutari, teste Gregorio, qui, ut habetur 35 q. 9 cap. *Apostolice*, ait: "Apostolice sedis sententia tanta semper consilii moderatione concipitur, tanta 75
patientie maturitate decoquitur, tantaque deliberationis gravitate profertur, ut, nec immutari necessarium ducatur, nisi forte sit prolata sic, ut retractari possit, vel immutanda secundum tenorem premissae conditionis existat". Ex quibus colligitur evidenter quod apostolice sedis sententia retractari potest et etiam

54 quod] ea added Ly | ne] non Bb An Fi an Ly 55 aliquid] ab Ly | vel] omitted Fi | honori] honore aliquid Ly 56 fides] eorum added Ly 62 tum] omitted Bb An Fi Ly | ut] sicut An | Nemini] Memini Bb Fi We 64 in] et We | quem] quam Ly 65 perferende] deferende Ly 67 iudiciis] iudicis Ly 68 et] omitted An | maxima] maxime Fi 70 disputatur] disputetur Ly | revocando] revolvendo Ly 71 que] pape Fi | in] i'o Fi 72 est...commutari] omitted Fi Ly | disputare] disputari Bb 74 semper] sp Fi Ly super An 75 patientie] patientia et Ly omitted Bb An Fi | deliberationis] deliberationes An Fi 76 retractari] rectificari We 77 immutanda] immutari si Ly | premissae] premissae An | conditionis] Ly: constitutionis Bb An Fi We | quibus] verbis added Ly 78 retractari] rectificari We

62 17...Nemini] c. 30, C. 17, q. 4, col. 823 73 35...Apostolice] c. 4, C. 35, q. 9, col. 1284

80 immutari, cui etiam Innocentius papa (causa et questione predictis, cap. *Veniam*)
 concordare videtur, dicens: "Veniam nunc ad Maximum, quasi ad quoddam
 thema Fotinum, et (quod michi anxium est ac difficillimum) maiorum meorum
 revolvam sententias. Fuerat de illo quoquo pacto (ut etiam ipsi commemoratis)
 aliquid utique gravius constitutum. Verum, quoniam id per rumorem falsum, ut
 85 asseritis, subreptum huic sedi et elicium per insidias demonstratur, quia res ad
 salutem reddit, veniam hinc tantum vobis annitentibus post condemnationem
 more apostolico subrogamus, tantisque vestris assertionibus, vobisque tam
 bonis, tam caris non dare consensum, omnibus duris rebus durius arbitramur".
 Ex quibus verbis colligitur quod sententia summi pontificis retractari potest.

90 Quod Nicolaus papa, ut habetur sequenti capitulo *Sententiam*, asserit
 manifeste, dicens: "Sententiam Romane sedis non negamus posse in melius
 commutari, cum aut subreptum fuerit aliquid, aut ipsa pro consideratione
 etatum, et temporum, seu gravium necessitatum dispensatione quedam ordinare
 decrevit", et infra: "quod tamen observandum est quando illa, Romana videlicet
 95 ecclesia, disertissima consideratione hoc fieri delegerit". Ex quibus colligitur
 quod sententia Romane sedis potest retractari et in melius commutari, et per
 consequens licet de tali sententia disputare.

Quomodo etiam super literis et rescriptis summi pontificis tota die coram
 iudicibus disputatur et etiam litigatur nullus qui sequitur causas ignorat. Ergo
 licet super sententia pape disputare.

79 papa] ut legitur *added* We | et questione] .29. Fi 80 nunc] non An Fi 81 quod] *omitted* Bb
 An Fi | meorum] scilicet predecessorum *added* Ww 82 sententias] *omitted* Ly hoc est (*om.* Bb)
 revocabo sententias *added* Ww | pacto] id est aliqua fraude *added* Ly 83 Verum] rerum An Fi
 quoniam] *omitted* Fi | id] quod *added* Ly 84 subreptum] sub reatum Bb | res] *omitted* Bb 85
 reddit] rediit Ly We et *added* Bb An Fi We | hinc] hic Bb An Fi | vobis] nobis Bb | annitentibus]
 admittentibus Ww 86 vobisque] nobisque An 87 bonis] et *added* Bb An Fi | non] et ideo Bb
 An Fi | durius] diurnis Bb 88 verbis] *omitted* Ly | retractari] et revocari *added* We 90 manifeste]
omitted Ly | in] *omitted* An 91 aut¹] ait Bb An Fi | ipsa] ipsam Bb Fi | consideratione]
 sideratione An 92 et] aut Ly | seu] *omitted* Bb | dispensatione] dispensatorie We Fi 93 decrevit]
 decreverit Ly We | tamen] cum An 94 delegerit] diligenter prospexerit Ly elegerit An | colligitur]
omitted Bb 97 rescriptis] scripturis Ly 98 iudicibus] iudice Ly 99 licet] *omitted* An

79 cap *Veniam*] c. 5, C.35, q. 9, cols. 1284-1285 89 *Sententiam*] c. 6, C. 35, q. 9, col. 1285

Discipulus: Causa quare super rescriptis et literis summi pontificis licite disputatur est quia litere sepe per subreptionem et falsas suggestiones impetrantur, quandoque etiam papa multis ex causis decipi potest. Ideo super talibus literis disputare licet. Illa autem que emergunt circa fidem et diffiniuntur per papam, deliberatione maxima proferuntur, ideo super illis disputare non licet. 10

Magister: Ex ista sententia tua putant nonnulli se demonstrative probare quod sententia pape super aliqua difficultate fidei lata est per peritos ad quorum notitiam pervenerit cum maxima diligentia et studio examinanda, et *quod* super ea disputare licet, et quod si inventa fuerit, disputando, contraria veritati, est penitus respuenda et omnimode reprobanda. 11

Arguitur autem sic. Eadem causa eundem habet effectum. Causa autem quare litere pape quecunque sint inspiciende diligenter ac vidende et examinande, et quare de eis disputare licet, et quare in casu eis nequaquam obedire oportet, est quia papa potest decipi. Si enim papa nullo modo posset decipi, predicta non licerent. Sed papa ita potest decipi circa ea que fidei sunt sicut circa quecunque alia. Aliter enim papa hereticari non posset, cuius oppositum supra libro quinto auctoritatibus, rationibus, et exemplis multipliciter est ostensum. Ergo litere pape que super aliqua difficultate fidei emanare noscuntur diligentissime sunt vidende et examinande, et de eis disputare licet, et si a quocunque prelato vel subdito, discipulo vel magistro, fuerint deprehense a fide recedere orthodoxa, sunt penitus respuende et efficaciter reprobande. 12

Discipulus: Quare ergo cotidie cernimus prelatos et alios de literis pape que tangunt negotia tantum ecclesiastica disputare, et omnes timent disputare de diffinitione pape super hiis que ad fidem pertinent orthodoxam.

100 et] in Ly | licite] omitted An 101 subreptionem] rescriptionem Ly subrapcionem Fi 102 Ideo] unde Ly 103 circa] contra Ly 104 ideo] et Ly 106 tua] omitted Ly | se] per added Ly demonstrative] demonstrationem Ly 107 quod...pape] omitted Ly | peritos] paritos An 108 quod] We: omitted Ww 109 quod] omitted Ly 111 Arguitur] primo Ly | autem¹] probatur Ly | sic] ubi est added Ly | habet] debet habere Ly 112 sint] sunt Bb 113 examinande] sunt added Ly 114 est] et Ly 115 ita] bene added Ly 116 enim] We Ly etiam Bb An Fi 119 eis] is Ly 121 reprobande] repugnande We 123 tantum] em Bb 124 hiis] his Ly | pertinent] pertinet Fi

117 supra] 1 Dial. 5.1-3, 5

12 **Magister:** Causa multiplex assignari potest. Una tamen, et precipua,
 assignanda est ad presens, que est defectus zeli catholice veritatis et amor
 terrenarum divitiarum et honorum. Quia enim multi christiani nichil asperum,
 nichil difficile, nullum periculum, nullam indignationem alicuius potentis quem
 13 timent, volunt pro fide catholica sustinere, nec curant an fides proficiat vel
 deficiat. Ideo nolunt disputare de diffinitionibus pape, quia eius indignationem
 timent incurrere. Pro temporalibus autem divitiis et honoribus labores et pericula
 sunt parati subire, ideo quia ex disputatione de literis pape que ipsorum tangunt
 negotia sperant honores vel divitias adipisci, vel saltem dampnum aut periculum
 temporale vitare, disputare de huiusmodi literis summi pontificis non verentur.
 13 Et similiter, si de disputatione super sententia pape heretica honorem aut
 commodum sperarent, de ipsa disputare nullatenus formidarent.

Discipulus: Dic quomodo respondetur ad secundam per quam probavi quod
 non licet alicui de sententia pape super fida catholica disputare.

14 **Magister:** Respondetur quod, quamvis ad summum pontificem sint cause
 fidei deferende, quia tamen summus pontifex errare potest circa fidem, sententia
 eius super difficultate aliqua fidei christiane est studiosissime examinanda et
 diligentissime disputanda, et, si per disputationem vel per aliquem alium
 modum fuerit deprehensa a veritate deviare catholica, est penitus condempnanda
 et tanquam heretica reprobanda, exemplo catholicorum qui, ut colligitur ex
 14 decretis (dis. 19 cap. *Secundum ecclesie* et § *Quicquid ergo* et cap. *Anastasius*
secundus), diffinitionem hereticalem Anastasii secundi sollicitate inspexerunt, at
 an esset consona veritati catholice quesierunt attente, sive disputando sive alio
 modo, quam, cum invenissent contrariam fidei orthodoxe, tanquam hereticam
 respuerunt. Et ita constat quod de diffinitione pape antequam sciatur esse
 15 catholica est licitum disputare.

125 potest] posset We | et] omitted Ly 127 divitiarum] omitted Bb 129 sustinere] substinere Bb 132 subire] sustinere Ly
 134 vitare] evitaret Ly omitted We | disputare] in disputatione Ly 136 commodum] temporale added We
 137 secundam] secundum We | quam] quod We | probavi] probant Ly 139 Respondetur] omitted Bb An Fi | sint] sunt Ly An Fi
 140 circa] contra Ly We 141 difficultate] diffi^{te} An Fi | aliqua] 9^a An 142 aliquem] a^m Fi | alium] omitted Ly Fi 143 condempnanda]
 contempnenda Fi 144 reprobanda] reputanda Ly exprobanda added Fi 145 | §] 9^a Bb | Quicquid] quia Ww | 146 secundus] omitted Bb We |
 diffinitionem...secundi] omitted An | secundi] si Bb

145 Secundum ecclesie] c. 8, dis. 19, col. 63 | Quicquid ergo] *ibid.* | Anastasius secundus] c. 9,
 dis. 19, col. 64

Discipulus: Omnes catholici absque omni inquisitione debent supponere quod diffinitio pape super fide catholica sit consona fidei orthodoxe, quia Gregorius dicit, ut allegatum est supra, "apostolice sedis sententia", precipue super hiis que spectant ad fidem, "tanta semper consilii moderatione concipitur, tanta patientie maturitate decoquitur, tantaque deliberationis gravitate profertur", ut omnino recta sit credenda. Ergo omnes debent presumere sententiam pape esse catholicam. Quare eam examinare non debent, nec de ea disputare licet. 15

Magister: Ad hoc respondetur quod Gregorius loquitur de modo qui servari debet circa sententiam apostolice sedis, et qui, ut frequenter, servatus est. Cum hoc tamen constat quod talis modus potest omitti circa sententiam pape, quemadmodum Anastasius secundus talem modum circa suam sententiam non servavit. Et ideo, quamvis sententia pape, maxime circa fidem, tanta consilii moderatione concipi debeat, tantaque maturitate patientie decoqui, et tanta deliberationis gravitate proferri, ut, antequam contrarium evidenter appareat, presumi debeat consona veritati, quia tamen papa potest errare contra fidem, potest etiam esse proprii sensus, et prudentie ac sapientie proprie nimis inniti, ac *capitositatis*, precipitationis, presumptionis, et temeritatis vitio laborare, non est tam firmiter et tam certitudinaliter presumendum pro sententia pape quin debeat diligenter examinari, discuti, et videri, et **quin** de ea, antequam non solummodo presumptive sed etiam evidenter constiterit quod a veritate non deviat, liceat disputare. Quemadmodum de omnibus literis pape presumendum est antequam constiterit contrarium quod eis oporteat obedire, non tamen debet ista presumptio esse tam violenta ut non liceat literas pape examinare et investigare sollicite an eis oporteat obedire. Omnes ergo sententie pape, qui contra fidem et bonos mores potest errare, examinande sunt diligentissime et probande iuxta illud Apostoli: "omnia probate", quod de illis que dubia esse possunt debet intelligi. 16 17

151 omni] enim An 152 quia] et Ly 153 sententia] sententiam Ly 154 hiis] his Ly 155 patientie] patientia Fi patientia et Ly | decoquitur] coquitur Bb dequoquitur Fi deliberationis] consilii added Ly 157 eam] enim Bb An Fi 158 servari] conservari An Fi 159 et] etiam added Ly 160 constat] stat We Ly 162 tanta] tantam An 165 papa] omitted Ly 166 etiam] omitted Ly | ac^l aut An | proprie] ppⁱ Bb 167 capitositatis] copiositatis An Fi Ly copiositati Bb laborare] labente Fi firmiter added An 169 quin] Vc: quando Ww 171 est] quod added Ly 172 obedire] ope^{re} Bb 173 tam] omitted Ly 174 pape] omitted Ly | qui] que Ly 175 potest errare] possunt emergere Ly possunt esse | sunt] omitted Bb 176 Apostoli] papa Bb | probate] probata Ly | debet] Bb Ly debent An Fi We

176 omnia probate] 1 Thessalonians 5:21

Discipulus: Contra predicta una adhuc michi occurrit obiectio. Videtur enim quod episcopi et prelati publicantes et divulgantes doctrinam pape hereticam non sunt fautores heretice pravitatis, imo etiam videtur quod hoc possunt facere absque peccato mortali. Nam minus est publicare et divulgare solummodo doctrinam hereticalem alterius quam publice predicare et docere heresim manifestam alienam vel propriam. Sed absque peccato mortali potest quis ex ignorantia vel simplicitate predicare publice et docere heresim manifestam cuius contrarium in scripturis sacris reperitur expresse, quia quantumcumque publice quis predicet vel doceat heresim manifestam, si paratus est corrigi non est hereticus, et per consequens non peccat mortaliter. Ergo multo fortius possunt episcopi et prelati publicare doctrinam pape hereticalem absque peccato mortali, et per consequens absque fautoria heretice pravitatis.

Magister: Ad hoc respondetur distinguendo, quia aut doctrina erronea pape est per ipsum sollempniter diffinita et ab eo tanquam papa determinata, aut ipse papa assertionem erroneam solummodo predicat et docet, aut tenet sed sollempniter non diffinit. Iterum, aut assertio heretica pape est talis quod episcopi et prelati tenentur explicite credere contrariam veritatem, aut non tenentur explicite credere contrariam veritatem.

Si itaque episcopi et prelati publicant et divulgant sollempniter per se vel per alios diffinitionem hereticalem pape, sunt expresse fautores heretice pravitatis. Si etiam publicant doctrinam pape hereticalem cuius contrariam veritatem tenentur credere explicite, peccat mortaliter et sunt censendi fautores heretice pravitatis. Si vero non publicant aliquam diffinitionem hereticalem pape sed aliquam assertionem eius hereticalem quam absque diffinitione sollempni pertinaciter tenet et asserit, et ipsi publicantes non tenentur explicite credere

178 adhuc] adhoc Bb 179 hereticam] omitted Bb 180 sunt] sint Ly 181 publicare] predicari Ly 182 publice] publicare Fi We Ly | predicare] omitted Ly 184 ignorantia] ignorantiam Bb 185 quantumcumque] quamvis Ly | publice] omitted An 186 vel doceat] omitted An 187 et] nec We | non] omitted We | mortaliter] et ideo added An Fi | multo] magis et added Ly 188 episcopi et] omitted Fi Ly doctrinam pape] omitted An | hereticalem] omitted An 191 diffinita] diffinienda An Fi | tanquam] a added We 192 tenet] Bb We tacet An Fi Ly | sed] et Ly 193 Iterum] item Ly | aut] autem An | heretica] hereticus Fi 194 aut] est talis quod added Ly | aut...veritatem] omitted An 195 contrariam veritatem] sed solummodo implicate Ly 198 Si] sed Bb An Fi | pape...peccat] omitted Bb 200 pravitatis] et added An | non] omitted Ly | sed] seu Ly 201 eius] omitted Ly 202 publicantes] pub^{tes} An contrariam added Ly | non] omitted Ly | credere] tenere An

contrariam veritatem, non sunt censendi fautores heretice pravitatis, sed antea
 examinari debent sollicite an ex ignorantia vel simplicitate, vel pertinacia, talem
 assertionem predicant et divulgant, et in hoc *comparantur* publice predicanti et
 docenti. 20

Discipulus: Quare qui publicant diffinitionem hereticalem pape sunt
 fautores heretice pravitatis, et publice predicantes heresim manifestam vel
 docentes non sunt censendi fautores heretice pravitatis nec etiam peccare
 mortaliter. 21

Magister: Huius ratio assignatur talis. Sicut maior deliberatio requiritur ad
 iuramentum quam ad simplicem loquelam, et ideo gravius peccat periurus quam
 qui simplici loquela mentitur, ita cum maiori deliberatione debet papa aliquid
 sollempniter diffinire quam absque tali diffinitione sollempni docere vel etiam
 publice predicare, et gravius peccat si assertionem contra fidem diffinit 21
 sollempniter quam si absque tali diffinitione aliquid contra fidem publice
 predicat vel docet. Si enim publice diffinit aliquid contra fidem, habetur pro
 tenente ultimata deliberatione assertionem suam contra fidem. Sed si
 solummodo *publice* predicat vel docet contra fidem, non habetur propter hoc
 pro tenente ultimata deliberatione assertionem suam. Et ideo est post 22
 predicationem publicam examinandus an paratus sit corrigi vel non, et si
 inveniatur paratus corrigi non est hereticus reputandus, si autem non est paratus
 corrigi pro heretico est habendus.

Sicut autem papa gravius peccat aliquid diffiniendo sollempniter contra
 fidem, quam solummodo publice predicando vel docendo, sic gravius peccat qui 22
 sollempnem diffinitionem hereticalem pape *publicat* sollempniter et divulgat,
 quam qui eandem assertionem vel consimilem solummodo publice docet vel

203 contrariam] *omitted* Ly | veritatem] peccant mortaliter Ly | non] et Ly | pravitatis] si vero
 non publicant aliquam diffinitionem hereticalem pape, sed aliquam assertionem eius hereticalem
 quam absque diffinitione solemniter tenet et asserit, et ipsi non tenentur explicite credere
 contrariam veritatem non sunt censendi fautores heretice pravitatis *added* Ly 204 examinari]
 examinare Bb An Fi 205 predicant] publicent We | et¹] vel An Fi | divulgant] divulgent We | et²]
omitted We | in hoc] enim *added* We | comparantur] predicantur Bb An Fi probantur Ly |
 predicanti] predicantes Ly 206 docenti] docentes Ly 211 talis Sicut] tan' su' An | requiritur]
 tenetur Fi 213 qui] *omitted* Bb Fi | maiori] maiore Bb An | aliquid] *omitted* Ly 214 sollempni]
 sollempniter Fi Ly | etiam] et Bb 215 publice] *omitted* Bb Fi | diffinit...fidem] *omitted* Fi 219
 publice] *omitted* Bb An Fi Ly | docet] decet Fi 220 deliberatione]
 delibera Bb 221 et] *omitted* Ly 224 autem] *omitted* Ly | aliquid] *omitted* An 226 publicat]
 predicat Bb An Fi Ly | sollempniter] *omitted* Ly

predicat, et ideo publicando diffinitionem hereticalem pape est fautor heretice pravitatis, sed non solummodo publice predicando vel docendo.

23 **Discipulus:** Quare non requiritur tanta deliberatio ad publice docendum vel predicandum quanta requiritur ad aliquid sollempniter diffiniendum.

Magister: Actus publice predicandi et docendi est multo communior et pluribus convenit quam aliquid sollempniter diffinire, sicut simplex loquela est actus multum communior quam iuratio, et ideo, sicut non requiritur tanta deliberatio ad simplicem loquelam sicut ad iuramentum (quia sepe est loquendum et raro iurandum), ita non requiritur tanta deliberatio cum quis publice docet aut predicat, sicut quando papa aliquid tanquam catholicum diffinit sollempniter. Et ideo quia iste actus diffiniendi sollempniter et determinandi aliquid tanquam catholicum exerceri non debet nisi deliberatio ultima precedat, si in hoc casu est error, est inexcusabilis error, quia ad hunc actum nullus debet accedere nisi sit sufficienter certus, qualiter non potest aliquis esse de falso. Et propter consimilem rationem nullus debet publicare sollempniter diffinitionem pape tanquam catholicam circa ea que tangunt fidem nisi sit certus quod est consona catholice veritati. Et ideo inexcusabilis est qui sollempniter publicat diffinitionem hereticalem pape tanquam catholicam. Secus est de illis qui non sunt prelati, ad quos solempnis publicatio obligatoria non spectat, et ideo si legunt vel recitant coram aliis multis diffinitionem hereticalem pape quam nesciunt esse hereticalem non sunt ex hoc ipso fautores pravitatis heretice reputandi.

Capitulum 38

Discipulus: Postquam autem disseruisti de episcopis et prelati divulgantibus et *publicantibus* sollempniter doctrinam hereticalem pape per se

229 publice] *omitted* An | vel docendo] *omitted* Ly 233 simplex] simpliciter Ly 234 actus] actum An Fi Ly | multum] multo We Ly | ideo] *omitted* Ly 236 raro] est *added* We | quis] aliquis We 237 aut] et Ly | quando] cum Ly | aliquid] *omitted* Bb | catholicum] catholicam An 238 quia] *omitted* An | et determinandi] determinando Ly 239 catholicum] catholicam An | exerceri] exercere An Fi | debet] accedere *added* Bb An Fi 240 si] et Ly | casu] actu We | est²...error] inexcusabilis Ly | hunc actum] hoc consilium Ly 242 aliquis] aliquid Fi | publicare] predicare Ly 243 diffinitionem] hereticalem *added* Bb Fi | tanquam catholicam] *omitted* We | circa...245 catholicam] *transposed* Bb | que] non *added* Bb 244 catholice] *omitted* Ly | inexcusabilis] excusabilis Ly 246 obligatoria] et obligatio Fi An *omitted* Ly | non²] minime We 247 recitant] et *added* Bb An Fi etiam *added* We | hereticalem] *omitted* An 248 hereticalem] pape *added* Ly | pravitatis] pravitate Bb Fi Ly 2 autem] *omitted* We | disseruisti] discevisi Ly 3 publicantibus] predicantibus Bb An Fi Ly

vel per alios, tracta de episcopis et prelati qui, sive publicant sollemniter
doctrinam hereticalem pape sive non, sustinent et permittunt quod doctrina 5
erronea pape in suis diocesibus et inter suos subditos *publicatur*, tenetur, et
docetur, nec sequaces pape heretici talia presumentes corrigunt vel castigant.
Peto enim scire an literati tales episcopos et prelatos reputant fautores heretice
pravitatis vel peccare mortaliter, et qua pena sint plectendi. Dic autem primo de
culpa eorum. 10

Magister: Quidam dicunt quod episcopi et prelati talia sustinentes aut sciunt
aut scire tenentur quod sequaces pape doctrinam erroneam contra fidem tenent
et docent, aut nesciunt nec scire tenentur, quia forte sequaces pape heretici ita
occulte et secrete procedunt quod eorum excessus ad notitiam prelatorum
pervenire non potest. Iterum, aut assertio pape heretici est condempnata 15
explicite aut tantum implicite.

Si talis assertio est heresis implicite tantummodo condempnata, prelati, sive
sciant sequaces pape tenere et docere doctrinam pape hereticam sive ignorent,
non sunt propter hoc quod non corrigunt taliter tenentes et docentes fautores
pravitatis heretice reputandi, quemadmodum prelati episcopi, licet sciant 20
theologos in suis diocesibus circa ea que ad fidem spectant contraria opinari, et
per consequens sciunt quod alteri tenent et docent errores, quia non est possibile
quod utraque contradictoriarum sit consona catholice veritati, tamen non
tenentur eos corrigere si neutri docent errorem explicite condempnatum.

Si autem assertio pape est heresis dampnata explicite, quia, videlicet, vel sub 25
propria forma est ab ecclesia condempnata, vel eius contradictoria est expresse
et patenter in scriptura divina reperta, vel est expresse in determinatione ecclesie
approbata, vel est apud omnes catholicos tanquam catholica divulgata, puta si
papa assereret pertinaciter vel sollemniter diffiniret Christum non fuisse vere
passum, aut nullam animam in inferno puniri, vel Christum non elegisse Iudam 30
in apostolum, vel in Christo non fuisse duas voluntates, aut aliquid huiusmodi,
in hoc casu episcopi et prelati qui scirent vel tenerentur scire sequaces pape

4 sive] sunt Fi 5 sive] simul Fi | permittunt] permittant Bb 6 publicatur] publicetur Bb An Fi
Ly | tenetur] et teneatur Ly 7 docetur] doceatur Ly 8 Peto] Ly Na: puto Bb An Fi cupio We |
reputant] Ly reputent Ww 9 vel] omitted Ly | primo] modo added Ly 12 sequaces] sequace
Bb sequentes Ly | tenent] t'z Fi 15 potest] possunt Ly | Iterum] Item An Fi Ly 16
tantum...heresis] gap An 17 talis] pape We 20 prelati] et added Ly 23 sit] sint An
24 neutri] neuter An Fi Ly | docent] docet An 28 approbata] aperta An Fi Ly 29 assereret] asseret We |
vere] vero An 30 vel] nec An | non] omitted An 32 et] vel An | tenerentur] tenentur Ly

35 tenere et pertinaciter docere talem doctrinam pape hereticam, essent fautores
heretice pravitatis si sequaces pape heretici nullatenus cohercerent. Si autem
nescirent nec tenerentur scire tales sequaces pape suos subditos taliter
informare, nec scirent eos esse tales, non essent fautores heretice pravitatis.

40 **Discipulus:** Tantummodo tractes predictam materiam de episcopis et prelati
scientibus vel qui tenentur scire sequaces pape esse in suis diocesibus qui docent
doctrinam pape explicite condempnatam, quando scilicet est rumor et fama de
talibus.

Magister: Dicitur quod in hoc casu episcopi sunt fautores heretice pravitatis
si huiusmodi tenentes et docentes doctrinam pape heretici non cohercent. Quod
enim episcopi in hoc casu dampnabiliter *peccant* multis sanctorum auctoritatibus
videtur aperte probari. Ait enim Augustinus, ut habetur dis. 83 cap. *Nemo*:
45 "episcopus itaque, qui talia crimina non corrigit, magis dicendus est canis
impudicus quam episcopus".

Discipulus: Sicut ad episcopos non spectat corrigere papam, ita nec
sequaces pape, et ideo, licet sequaces pape subditi episcoporum predicent,
doceant, et teneant doctrinam hereticalem pape heretici, non sunt per episcopos
50 cohercendi.

Magister: Ista responsio putatur tam stulta quod reprobatione non indiget, et
tamen multipliciter reprobat. Primo, quia ex hac responsione sequeretur quod
quamvis aliqui predicarent, docerent, et tenerent fidem christianam esse falsam,
et Christum falsum fuisse prophetam, non essent per episcopos corrigendi sed
55 tolerandi. Quod enim hoc absurdum sequatur patet aperte, quia possibile est
quod aliquis papa futurus teneat et sollempniter diffiniat fidem christianam esse
falsam et Christum fuisse falsum prophetam, quia nescitur an Antichristus erit
papa futurus. Si ergo episcopi non debent corrigere sequaces pape heretici, ipsi
non debent in hoc casu corrigere publice predicantes et docentes fidem

33 tenere...docere] docere et pertinaciter tenere We | hereticam] heretici Ly 35 tales] huiusmodi
We | pape] heretici added We 37 tractes] tracta We 38 vel] et An | sequaces...qui] **papam habere
in sua iurisdictione sequaces sue doctrine heretice puta de episcopis qui scirent vel tenerentur
scire quod in suis diocesibus sunt plures qui tenent et** We Vc* Ba 39 pape] hereticam added We
43 peccant] peccent Bb An Fi Ly 44 aperte] posse added Ly | 83] et added Ly 45 episcopus
itaque] ita episcopus Ly | crimina] omitted Ly 52 Primo] sic added Ly 53 aliqui] publice added We
55 enim] autem Ly | quia] omitted We 57 erit] fuerit An 58 debent] debeant Ly 59 publice]
omitted An

44 cap Nemo] c. 2, dis. 83, col. 293

christianam esse falsam, et Christum fuisse falsum prophetam, quod omnes aures catholice horrerent. 60

Discipulus: Si papa hereticus tam enormiter deviaret a fide, sequaces eius essent per episcopos corrigendi, sed si erraret in aliis non essent sequaces eius per episcopos corrigendi.

Magister: Ista responsio videtur nulla, quia ita episcopi tenentur corrigere unam heresim explicite dampnatam sicut aliam. Omnem enim heresim dampnatam explicite debent episcopi extirpare de suis diocesibus, et per consequens omnes hereticos docentes, predicantes, seu tenentes quamcunque heresim dampnatam explicite coercere tenentur. Quare sequaces pape heretici quamcunque heresim dampnatam explicite predicantes, docentes, seu manifeste tenentes, sunt per episcopos castigandi, quia idem iuris est de magnis et de hiis que hereses parve videntur. 65 70

Discipulus: Improbasti uno modo responsionem meam ad auctoritatem beati Augustini. Improba aliter.

Magister: Quod sequaces pape heretici sint per episcopos corrigendi ostenditur sic. Propter pravitatem hereticam pape nullus est a iurisdictione episcoporum exemptus. Sed predicantes et docentes quamcumque heresim dampnatam explicite essent per episcopos castigandi si papa esset catholicus. Ergo propter hoc quod sunt sequaces pape heretici non sunt a iurisdictione episcoporum exempti, et per consequens ita sunt per episcopos corrigendi sicut si non essent sequaces pape. Iterum, sequaces pape non sunt magis exempti a iurisdictione episcoporum quam ipsemet papa hereticus. Sed cum papa hereticus sit omni dignitate privatus, eo ipso quod sit hereticus esset ratione delicti de iurisdictione episcopi in cuius diocesi moraretur, sicut superius multipliciter est ostensum. Ergo sequaces pape heretici sunt per episcopos coercendi. 75 80 85

Discipulus: Quid si episcopus attemptaret corrigere sequaces pape heretici, et ipsi ad papam appellarent, nunquid episcopus appellationi tali deferre deberet.

61 catholice] ecclesie Ly **63** episcopos] coercendi et *added* Ly | erraret] errarent Fi **64** corrigendi] coercendi We **65** tenentur] habent We **67** dampnatam] et *added* Bb | per] pp Fi **70** predicantes] vel *added* We **71** iuris est] videtur esse Ly **73** beati] sancti We **76** nullus] autem *added* Bb **78** episcopos] ipsos An We | esset] *omitted* Bb **79** Ergo] si *added* Fi | propter] per We **81** pape¹] heretici *added* Ly et *added* Bb An Fi | Iterum] item Ly | pape²] heretici *added* We **82** cum] *omitted* Bb An Fi Na | hereticus²] si *added* An Fi We **84** superius] supra We **85** coercendi] corrigendi We **87** ipsi] *omitted* Bb | deferre] differre An

84 superius] 1 Dial. 6. 57, 76, and esp. 1 Dial. 6. 90

90 **Magister:** Respondetur quod tali appellationi esset minime deferendum, tum quia a correptione appellare non licet nisi corrigens modum correptionis excederet, tum quia ad hereticum appellare non licet, et ita appellationi que fit ad papam hereticum est minime deferendum.

Discipulus: Quid si tales appellarent ad concilium generale.

95 **Magister:** Respondetur quod cum tales tenerent heresim dampnatam explicite, non esset deferendum appellationi eorum.

Discipulus: Alias auctoritates vel rationes ad conclusionem principalem adducas.

10 **Magister:** Quod episcopi qui tales sequaces pape heretici negligunt castigare dampnabiliter peccant et sunt fautores heretice pravitatis probatur per easdem auctoritates quibus supra cap. 32 et 33 est ostensum quod qui tacent, cum possunt crimen heretice pravitatis corrigere, et qui consentiunt pravitati heretice, sunt fautores heretice pravitatis. Quia, quamvis auctoritates alie et consimiles possunt de subditis intelligi, tamen principalius intelligende sunt de prelatis.

10 Preter illas autem sunt multe alie ex quibus evidenter ostenditur quod prelati qui negligunt sequaces pape heretici castigare dampnabiliter peccant, et sunt merito inter fautores pravitatis heretice computandi.

11 Leo enim papa, ut habetur dis. 86 cap. 1, ait: "Inferiorum ordinum culpe ad nullos magis referende sunt, quam ad desides negligentesque rectores, qui multam sepe nutriunt pestilentiam, dum austeriorem dissimulant adhibere medicinam". Ex quibus verbis patenter infertur quod culpe sequacium pape heretici docentium hereses dampnatas explicite in diocesibus episcoporum ipsis sunt episcopis imputande, si sequaces pape heretici negligunt castigare. Imo fautores pravitatis heretice sunt censendi, quia illi qui nutriunt pravitatem hereticam sunt fautores pravitatis heretice. Tales autem episcopi, ut ex verbis *predictis* colligitur, nutriunt pravitatem hereticam, que est gravis pestilentia dum

89 nisi] gap An 93 cum] omitted An 98 sunt] st' We sint Vc 99 quibus] quas We 100 heretice¹] omitted An 102 de¹] An Bb Fi possent Ly possint We 103 autem] etiam Ly 107 referende] conferende An | ad] omitted Bb | rectores] correctores Ly 108 austeriorem] austeritatem Bb An Fi 109 patenter] omitted Ly 112 illi] nulli Bb 114 predictis] omitted Bb An Fi Ly

106 dis...1] c. 1, dis. 86, col. 298 (*Inferiorum ordinum*)

austeriorem dissimulant adhibere medicinam. Ergo merito fautores pravitatis 11
heretice sunt censendi.

Item, Gregorius, ut legitur dis. 43 cap. *Ephesiis*, ait: "Ephesiis Paulus dicit 12
'munde sunt manus mee a sanguine omnium vestrum: non enim subterfugi,
quominus annunciarem omne consilium Dei vobis'. Mundus ergo a sanguine
eorum non esset, si eis Dei consilium annunciare nolisset, quia, cum increpare 12
delinquentes noluerit, eos proculdubio tacendo pastor occidit". Ex quibus verbis
dupliciter patet quod episcopi qui non corrigunt sequaces pape heretici
dampnabiliter peccant.

Primo, quia ille dampnabiliter peccat qui non est mundus a sanguine 12
subditorum. Sed episcopi negligentes corrigere subditos suos sequaces pape
heretici a sanguine eorum non sunt mundi, quia consilium Dei, hoc est
catholicam veritatem, non eis annunciant. Ergo non sunt mundi a sanguine
eorum, et per consequens dampnabiliter peccant.

Iterum, ille dampnabiliter peccat qui alios occidit. Sed episcopi qui non 13
corrigunt sequaces pape heretici eos tacendo occidunt, secundum sententiam
beati Gregorii. Ergo dampnabiliter peccant.

Item, pastores qui gregem sibi commissum non defendunt a lupis crudeliter 13
invadentibus dampnabiliter peccant. Sed episcopi et prelati, si non corrigunt et
cohercent sequaces pape heretici manifestas hereses predicantes, docentes, ac
tenentes, et ad tenendum alios inducentes, non defendunt a lupis gregem 13
dominicum sibi commissum, sed, teste Isaia propheta, sunt "canes muti non
valentes latrare". Sunt etiam iuxta vocem dominicam mercenarii, non pastores, quia
veniente lupo fugiunt, dum, sequacibus pape heretici atrociter per pravitatem
hereticam greges sibi commissos conantibus iugulare, sub silentio se
abscondunt. Ergo dampnabiliter peccant, et merito, si greges sibi commissi 14
pravitate inficiuntur heretica, est eis eadem infectio imputanda.

115 austeriorem] austeram Ly austeritatem Bb An Fi austeram Ly **117** Ephesiis¹] ephesis Fi
ephesus An | ait] omitted An Fi | Ephesiis²] ephesus An Vc | dicit] dixit Bb An Ly d¹ Fi **118**
subterfugi] subfugi Fi **120** noluisse] voluisse An **123** peccant] peccat Fi **124** Primo...peccat]
omitted Fi **125** suos] omitted Ly **126** est] dictu added An Ly **127** non¹] in added An |
annunciant] annunciat Bb An **129** Iterum] item Ly | alios] aliquos We **130** sequaces...heretici]
omitted Ly **132** Item...peccant] omitted An **133** invadentibus] mactantibus We gregem added We
134 predicantes] et added Bb Ly | docentes...et] omitted Bb **135** tenendum] tenens Bb **137**
valentes] volentes Ly **138** quia] qui Bb | sequacibus] sequaces Ly **140** commissi] omitted An
141 inficiuntur] inficiantur Ly | eadem] tandem Ly

117 dis 43] c. 4, dis. 43, col. 156 **118** 'munde...vobis'] Acts 20:26 **136** Isaia propheta] Isaiah
56:10

Item, illi sunt per episcopos coercenti cum quibus nec ipsi nec subditi communicare debent. Sed nec ipsi episcopi nec eorum subditi communicare debent cum hereticis sequacibus pape heretici (24 q. 3 cap. *Illud*, et cap. *Clericus*, et cap. *Cum quibus*), quia excommunicati sunt (Extra, *De hereticis, Ab abolendam*, et cap. *Excommunicamus 1° et 2°*, et cap. *Sicut*). Ergo sequaces pape heretici sunt per episcopos coercenti.

Quinto principaliter videtur posse probari eandem conclusio sic. Putride carnes sunt a corpore resecande per illum qui curam corporis gerit, ne totum corpus penitus corrumpatur, et, similiter, ovis scabiosa et morbida repellenda est a caulis per illum qui curam caulorum gerit, ne totus grex inficiatur, teste Hieronymo qui, ut habetur 24 q. 3 cap. *Resecande*, ait: "Resecande sunt carnes putride, et scabiosa a caulis ovis repellenda, ne tota domus, massa, et corpus et peccora ardeat, corrumpatur, putrescat, intereat. Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quoniam non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata est". Sed sequaces pape heretici sunt putridas carnes reliquas partes corporis corrumpentes, et sunt oves scabiose et morbide inficientes gregem, teste Hieronymo qui, ut legitur dis. 45 cap. *Sed illud*, ait: "sicut ex una ove morbida universus grex inficitur, sic etiam uno vel fornicante vel aliud quodcumque scelus committente", et per consequens uno heretico doctrinam pape heretici publice predicante, "plebs universa polluitur". Ergo sequaces pape heretici tanquam putride carnes et oves scabiose sunt per episcopos a corpore resecandi et a caulis fidelium repellendi.

Sexto sic. Episcopi et prelati voce prophetica iubentur ab omnibus malis spiritualiter recedere et exire, et eos omnino non tangere, teste Isaia, qui, 52 capitulo ait: "recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere". Quod

143 episcopi] *omitted* An **144** 24] 34 Ly **145** hereticis] heretici An Fi | Ab abolendam] Ad absolvendum Ly **146** abolendam] Ad Ww | 1°...Sicut] *omitted* Ly **152** habetur] legitur We | 3] 2 Ly | Resecande¹] resecando Bb **153** repellenda] est *added* Ly **154** ardeat] et *added* Ly | corrumpatur] et *added* Ly | putrescat] et *added* Ly | Arrius] acrius Ly **155** scintilla] scinssima An | quoniam] quia An | oppressus] oppressa Ly | eius] est Fi **156** Sed] We Ly et Bb An Fi | reliquas] rectas An Fi **158** Sed] *omitted* Ww **159** etiam] ex *added* Ww | vel¹] *omitted* Ww **160** quodcumque] permittente *added* An **163** resecandi] secandi We **164** sic] *omitted* Ly **166** capitulo] recedite *added* Ly | recedite²] *omitted* Ly

144 cap Illud] c. 34, C. 24, q. 3, col. 999 | cap] c. 35, C. 24, q. 3, col. 999 **145** Cum quibus] c. 36, C. 24, q. 3, col. 1000 | Ab abolendam] X, V, 7, 9, col. 780 **146** Excommunicamus 1o] X, V, 7, 13, col. 787 | et 2o] X, V, 7, 15, col. 789 | cap Sicut] X, V, 14, col. 789 **152** cap Resecande] c. 16, C. 24, q. 3, col. 995 **158** Sed illud] c. 17, dis. 45, cols. 166-167 **165** 52 capitulo] Isaiah 52:11

exponens beatus Augustinus in libro De verbo Domini, et habetur 23 q. 4 cap. 1, ait: "Tollerandi sunt quidem mali pro pace, nec corporaliter ab eis recedatur, sed spiritualiter". Et idem, ut habetur causa et questione predictis, cap. *Ecce*, ait: "Ecce, inquiunt, dicit propheta: 'recedite, exite inde, et immundum ne tetigeritis'. 17 Quomodo ergo malos tollerabimus pro pace, a quibus exire et recedere iubemur, ne tangamus immundum? Nos istam recessionem spiritualiter intelligimus". Ex quibus verbis patet aperte quod prelati ab universis malis spiritualiter tenentur recedere. Ergo spiritualiter tenentur recedere a sequacibus pape heretici 17 doctrinam pape erroneam docentibus et tenentibus. Episcopi autem et prelati a sequacibus pape heretici spiritualiter non recedunt nisi eos corrigendo et cohercendo, si possunt. Ergo episcopi et prelati sequaces pape heretici debent corrigere et arcere.

Quod autem episcopi et prelati spiritualiter non recedunt a talibus sequacibus, nisi cum eos, quando possunt, corrigunt et castigant, patet aperte per 18 beatum Augustinum qui, ut habetur 23 q. 4 cap. 1, ait: "spiritualiter autem exire est facere quod pertinet ad correptionem malorum quantum licet pro gradu cuiusque, salva pace". Et infra: "hoc ergo est exire, ore non parcere, hoc est immundum non tangere, voluntate non consentire".

Item, idem ut habetur causa et questione predictis, cap. *Ecce*, ait: "clamamus 18 nos, et dicimus vobis, recedite, exite inde, et immundum ne tetigeritis, sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere quod pertinet ad correptionem

167 beatus] Gregorius *added* An Fi | verbo] verbis Ly | 4] *omitted* An Fi **168** recedatur] recedendum est Ly **169** *Ecce*] inquiunt *added* Bb An Fi We | ait] *omitted* Ly **170** *Ecce* inquiunt] *omitted* Ly | recedite] et *added* An Fi Ly | inde] *omitted* We | et] *omitted* Ly **171** Quomodo] quoquomodo Ly **172** tangamus immundum] tangimus Bb | Nos] *omitted* Ly **174** Ergo...prelati] *omitted* An Ly | tenentur] debent We **175** prelati] cum igitur *added* Ly | a] *omitted* An **179** spiritualiter] *omitted* We | recedunt] recedant Bb Ly | talibus sequacibus] **sequacibus pape heretici** We **180** sequacibus] *omitted* Bb | corrigunt] We Ly corrigere Bb corrigant An Fi **181** 1] *Ecce* Ly *omitted* An | ait] ain An **182** gradu] gracia Ly **183** cuiusque] Bb An Fi cuiuscunque We cuiuslibet Ly | est¹] etiam An Fi *omitted* Ly | exire] *omitted* Bb est Ly | parcere] procedere An Fi We | hoc est] *omitted* Ly **184** voluntate] in voluntate We **185** idem] *omitted* Ly habetur] hebetur Ly **186** recedite] et *added* An Fi | sed] scilicet Ly **187** contactu] tactu Bb An Fi Ly | cordis] tantummodo *added* Ly | nisi] exire Fi **188** autem] enim An Ly enim facere Fi

167 cap 1] c. 1, C. 23, q. 4, col. 899 (*Tollerandi*) **169** cap *Ecce*] c. 4, C. 23, q. 4, col. 899 **181** cap 1] *Tollerandi, ibid.* **183** Et infra] *ibid.* **185** *Ecce*] *ibid.*, col. 900

19 malorum, quantum pro uniuscuiusque gradu atque persona, salva pace, fieri potest?" Et infra: "quicquid inter vos malorum esse nostis, quantum potestis, improbate, ut corde recedatis, et redarguite, ut exeat inde, et nolite consentire, ut immundum non tangatis".

19 Item, idem Augustinus, ut habetur causa et questione eisdem, cap. *Recedite*, ait: "quid est exire inde, nisi facere quod pertinet ad correptionem malorum, quantum pro uniuscuiusque gradu atque persona, salva pace, fieri potest? Displicuit tibi quod quisque peccavit? Non tetigisti immundum. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exigit, congruam, et que veritatis non violet disciplinam? Existi inde". Et infra: "hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, et voluntate non consentire, et ore non parcere". Ex 20 quibus, ut videtur, colligitur evidenter quod a malis quibuscunque, et per consequens a sequacibus pape heretici, prelati spiritualiter non recedunt nisi faciant quod spectat ad correptionem eorum, nisi ore non parcant, nisi redarguant, nisi corripiant, nisi moveant, nisi, quando possunt, congruam adhibeant disciplinam. Quare patenter infertur quod sequaces pape heretici sunt 20 per episcopos et prelatos arcendi.

Discipulus: Ex predictis verbis Augustini colligitur quod sequaces pape heretici, quando salva pace nequeunt coherceri, sunt equanimiter tollerandi. Ergo non est semper necesse quod episcopi et prelati eos corrigant et castigent.

21 **Magister:** Ad hoc dupliciter respondetur. Primo, quod secus est de crimine heresis et de aliis minoribus, quia heretici totam salutem nituntur extinguere, et ideo ipsis est resistendum etiam usque ad mortem, quia in decretis 7 q. 1, cap. *Adversitas*, § *hoc tunc* vel § *cum vero*, sic legitur: "cum vero non prelatorum tantum, sed totius ecclesie salus queritur, fides impugnatur, necesse est, ut ex

189 malorum] omitted Ww | quantum] quod Ly | gradu] gratia Ly omitted An | atque] omitted Bb
190 vos] nos Bb An Fi Ly | nostis] noscitis Bb An Fi We Ly 191 et¹] omitted Ww | inde] mundi
An Fi mente Ly 192 ut] omitted Ww | non] ne Ww 193 ut habetur] omitted An | causa...eisdem]
eisdem causa et questione We 194 est] etiam added Bb An Fi Ly enim added We 195 gradu]
gratia Ly | potest] posset Ly 196 peccavit] peccaverat Ly 197 veritatis] veritatem An Fi Ly 198
Existi] existis Bb 200 quibus] verbis added Ly 203 nisi³] et Ly 206 Ex] E Bb quibus added An
208 eos] sequaces pape heretici We 210 heresis...extinguere] omitted Bb | minoribus] criminibus
added We | salutem] ecclesie added We 211 etiam] omitted Bb | cap Adversitas] Ly omitted Bb
An Fi We 212 §¹] omitted Fi Na | hoc] hic An Fi Ly | §²] omitted An Fi 213 queritur] quia An Fi
scilicet Ly

190 infra] *ibid.* 193 cap Recedite] c. 9, C. 23, q. 4, col. 901 198 Et infra] *ibid.* 211 cap
Adversitas] c. 48, C. 7, q. 1, cols. 586-587

adverso ascendant, et in die belli seipsos murum opponant pro domo Domini, 21
 animas suas ponant pro ovibus suis, ut exemplo sue passionis accendant quos
 sermone doctrine diutius confirmare non valent". Ex quibus verbis colligitur
 quod cum sequaces pape heretici totius ecclesie salutem querunt destruere,
 fidemque impugnant, necesse est quod prelati se eis opponant etiam usque ad
 mortem, eis firmiter resistendo, et quantum vires suppetunt compescendo. Cum
 hereticis nullo modo in dampnum fidei est pax habenda. Pro istis enim dixit 22
 Christus Matthei 10: "nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram, non veni
 mittere pacem sed gladium". Et Luce 12: "putatis quia pacem veni dare in
 terram, non dico vobis sed separationem". Ex quibus verbis colligitur quod cum
 hereticis non est pax habenda ut propter eam prelati ab eorum correptione
 desistant.

22

Aliter dicitur quod ubi cernerent episcopi evidenter quod ex cohertione
 hereticorum nullus fructus neque fidei neque fidelium proveniret, sed gravis
 oriretur catholicorum turbatio, episcopi possent a correctione cessare ad tempus,
 quod intelligendum est non tantum respectu sequacium pape heretici, sed
 respectu quorumcunque hereticorum. Et ita equaliter omnino coherceri debent 23
 sequaces pape heretici sicut sequaces imperatoris heretici vel alterius divitis et
 potentis. Ubi enim prelati viderent quod ex cohertione sequacium imperatoris
 heretici grave periculum fidei immineret absque omni fructu, possent a
 correctione cessare. Ita est etiam sentiendum, ut videtur, de sequacibus pape
 heretici. Et ita nec ratione papatus, nec ratione imperii, nec ratione regni est 23
 cessandum a cohertione sequacium pape heretici, sed sed ratione periculi quod
 propter potentiam pape heretici vel imperatoris, vel propter aliquam aliam

214 seipsos] ut *added* Ly | murum] nimirum Fi | Domini] Ww et *added* Ly **215** ponant] *omitted*
 Bb An Fi | accendant] attendant Bb An Fi Ly **217** ecclesie] *omitted* Bb | querunt] querant Bb An
 Fi We | destruere] *omitted* An Fi We **218** impugnant] impugnent We | impugnant...eis²] *omitted*
 Bb | etiam] et Bb An Fi **219** eis firmiter] *omitted* Ly | compescendo] unde *added* Ly **220**
 hereticis] enim *added* We | dixit] dicit Ly **221** 10] 18 Bb An Fi We 19 Ly | non] dico *added* Bb
222 gladium] gladium An | 12] ait *added* We | dare] mittere Ly An **226** cernerent] tenerant An
 | ex] de Ly **227** sed] et Ly gravis] gravius Bb An Fi We **228** catholicorum] correctio *added* An
~~**233** possent] possunt Ly~~ **234** cessare] cessaris Bb cesaris An | sentiendum] sciendum Ly **235**
 heretici] vel imperatoris *added* Ly | Et...²³⁷ imperatoris] *omitted* Ly **236** a] ad Bb | pape heretici]
omitted We **237** propter¹] *omitted* Fi | vel imperatoris] *omitted* Bb

221 Matthei 10] Matthew 10: 34 **222** Luce 12] Luke 12:51

causam que ita reperiri potest in sequacibus imperatoris heretici sicut pape,
 24 possunt prelati dissimulare interdum et a cohertione sequacium pape vel
 imperatoris heretici abstinere.

Discipulus: Ut prolixitatem quantum possumus evitemus, auctoritates tam
 scripture divine quam sanctorum patrum ex quibus possunt accipi argumenta ad
 probandum hanc eandem conclusionem allega, rationes ex eis non formando.

Magister: Pro hanc conclusioni hortari videtur Isaia 58° capitulo dicens:
 24 "clama ne cesses quasi tuba exalta vocem tuam et annuncia populo meo scelera
 eorum et domum Iacob peccata eorum".

Item, Ierem. 23 scribitur: "Ve pastoribus qui dispergunt et dilacerant gregem
 pascue mee, ait Dominus", et post: "vos dispersistis gregem meum et eiecistis
 eos et non visitastis eos".

25 Item, Ezech. 34 sic legitur: "Ve pastoribus Israel qui pascebant semetipsos,
 nonne greges pascuntur a pastoribus? Lac comedebatis et lanis operiebamini et
 quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis, quod
 infirmum fuit non consolidastis et quod egrotum non sanastis, quod fractum est
 non alligastis et quod abiectum est non reduxistis, quod perierat non quesistis
 25 sed cum austeritate eis imperabatis et cum potentia et disperse sunt oves mee eo
 quod non esset pastor et facte sunt in devorationem omnium bestiarum agri",
 sequacium scilicet pape heretici totam fidem vastantium orthodoxam.

238 reperiri] reputari Ly | sicut] in sequacibus *added* We | pape] heretici *added* We nec ratione
 imperii nec ratione regni est cessandum a cohertione pape heretici, sed ratione periculi pape heretici
 vel imperatoris heretici abstinere *added* Ly 239 possunt...abstinere] *omitted* Ly

243 hanc] *omitted* Ly | hanc...conclusionem] **quod episcopi et prelati cohercere tenentur
 sequaces pape heretici sibi subditos** We Vc* Ba | eandem conclusionem] eadem conclusione Bb
 | ex] ab Ly

244 hortari] exhortari Ly | 58°] 55° Ly 245 quasi] a Bb *omitted* An Fi | meo] tuo An
 (*cancelled*) *omitted* Bb Fi Ly 247 Ve] de An

248 ait] dicit Ww 249 non] *omitted* Bb An Fi | visitastis] visitatis Bb visientis Fi 250 legitur
 Ve] loquitur de Ly | Israel] *omitted* Bb 252 erat] est Ww 253 quod¹] quid Bb egrotum] erat
 Ly est Bb An Fi 254 quesistis] quesivistis An 255 cum²] omni We | et²] *omitted* Ly 257
 scilicet] *omitted* Bb | vastantium] devastantium An Fi

244 Isaia¹] Isaiah 58:1 247 Ierem 23] Jeremiah 23: 1 248 et post] Jeremiah 23: 2 250 Ezech
 34] Ezekiel 34: 2-5

Item, Threnorum 2: "prophete tui viderunt tibi falsa et stulta nec aperiebant iniquitatem tuam ut te ad penitentiam provocarent".

Item, prelati huiusmodi increpantur Ezech. 13 cum dicit Dominus: "non ascendistis ex adverso neque opposuistis murum pro domo Israel ut staretis in prelio in die Domini". Et 33 cap. sic habetur: "Si speculator viderit gladium venientem et non insonuerit bucina, et populus non se custodierit, veneritque gladius et tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram".

26

Item, Exod. 22: "maleficos non patieris vivere".

Item, Deuter. 13: "si surrexerit in medio tui propheta etc.", quere supra libro sexto capitulo 99.

Item, ibidem: "si tibi voluerit persuadere frater tuus *etc.*", quere ubi prius.

Item, ibidem: "si audieris in una urbium tuarum etc.", quere ubi supra.

27

Item, Deuter. 17: "cum reperti fuerint etc.", quere ubi prius.

Item, Ierem. 3 dicit Dominus: "dabo vobis pastores iuxta cor meum et pascent vos scientia et doctrina". Et Ierem. 6: "pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt".

Item, Malach. 2: "labia enim sacerdotis custodiunt scientiam etc."

27

258 2] 21 An 259 te] *omitted* Bb An Fi 261 opposuistis] apposuistis Bb An Fi posuistis Ly vos *added* Ww 262 die] *omitted* We | die Domini] domo Domini Ly 263 bucina] buccinam Ly 264 ille] ipse Bb An Fi Ly | in] *omitted* Bb An Fi 266 22] *gap* An 267 surrexerit] *garbled* Fi | propheta] propheta Ww | etc] et Bb An Fi 269 etc] *omitted* Bb An Fi 271 17] 16 Ww 272 Item] *omitted* Ly | vobis] *omitted* Fi | cor] nomen Bb An Fi Ly 273 eos] eo Bb 275 enim] *omitted* Ww | scientiam] sententiam Ly | etc] **et legem requirent ex ore eius quia angelus Domini exercituum est** *added* We Vc* Ba

258 Threnorum 2] Lamentations 2: 14 260 Ezech 13] Ezekiel 13: 5 262 Si speculator] Ezekiel 33: 6 266 Exod 22] Exodus 22: 18 267 Deuter 13] Deuteronomy 13: 1 268 capitulo 99] 1 Dial. 6.99 269 ibidem] Deuteronomy 13: 6 | ubi prius] 1 Dial. 6.99 270 ibidem] Deuteronomy 13: 12 | ubi supra] 1 Dial. 6.99 271 Deuter 17] Deuteronomy 17: 2 | ubi prius] 1 Dial. 6.99 272 Ierem 3] Jeremiah 3: 15 273 Ierem 6] Jeremiah 6: 3 275 Malach] Malachi 2: 7

Item, Ezech. 3: "si dicente me ad impium morte morieris non annu-
ciaveris ei neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia et vivat ipse impius in
iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram".

28 **Item**, Apostolus ad Titum 1: "oportet enim episcopum sine crimine esse", et
post: "amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut
potens sit et exhortari in doctrina sana et eos qui contradicunt arguere", et post:
"increpa illos dure ut sani sint in fide".

Item, 1° ad Corinth. 5: "auferte malum ex vobis ipsis".

28 Item, 1° ad Tim. 5: "peccantes coram omnibus argue, ut et ceteri timorem
habeant".

Item, ad Galat. 2: "cum autem venisset Cephas Antiochiam in faciem ei
restiti, quia reprehensibilis erat".

Discipulus: Sufficiant iste auctoritates ex scripturis divinis accepte, ideo
auctoritates sanctorum patrum ad eandem conclusionem adducas.

29 **Magister**: Hoc beatus Hieronymus sentire videtur, cum dicit in prologo biblie:
"Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: et quantum edificat ex vite merito
ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat".

29 Item, Innocentius tertius, ut legitur Extra, *De simonia*, cap. *Licet Hely*, ait:
"Licet Hely summus sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum
excessus efficaciter non corripuit, et in se pariter, et in ipsis animadversiones

276 Item] Vc: et Bb An Fi We Ly | morte] mortam Bb 277 avertatur] vir added Bb An Fi We |
vivat] omitted Ww 278 tua] sua Bb An Fi Ly 279 Item] et Bb An Fi Ly | Apostolus] post An Fi
Ly | 1] 3 An Fi | enim] omitted Ww 280 post] prius Ly Fi (?) | amplectentem eum]
amplectantem eu Bb 281 et'] omitted Ww 282 dure] omitted Fi | sint] sunt An 283 1°...Item]
omitted An | ad] Vg Stol: omitted Ly Bb An Fi We 284 1°] infra Bb An Fi Ly | 5] 4 Bb An Fi We
3 Ly | argue] arguatur Bb arguantur An Fi arguentur Ly | et] omitted An We Ly 286 faciem] An |
ei] eius Bb An Fi 287 restiti] rest^{om} Bb 288 ideo] aliquas added Ly 290 Hoc] huic Ly | beatus]
omitted Ly | sentire] consentire Ly 291 Sancta quippe] omitted An | quantum] quamvis An 292
resistat] resistet An 293 tertius] 39 Ly | Hely] olim We 294 Hely] olim We | filiorum] suorum
added Ww

276 Ezech 3] Ezekiel 3: 18 279 Titum 1] Titus 1: 7 | et post] Titus 1: 9 281 et post] Titus 1: 13
283 Corinth 5] 1 Corinthians 5: 13 284 Tim 5] 1 Timothy 5: 20 286 Galat 2] Galatians 2: 11
290 prologo biblie] Hieronymus, *Epistola ad Paulinum presbyterum*, cap. 3, PL 22, col. 542
293 Licet Hely] X, V, 3, 31, col. 760

divine vindictam accepit, dum, filiis eius in bello peremptis, ipse de sella corruens fractis cervicibus expiravit". Ad corrigendos ergo excessus subditorum tanto diligentius debet prelati assurgere quanto dampnabilius eorum offensas deserit incorrectas. Et ista sententia ultima sub eisdem verbis ponitur Extra, *De accusationibus*, cap. *Qualiter et quando 2°*. 30

Item, idem, ut habetur Extra, *De officio iudicis ordinarii*, cap. *Irrefragabili*, in concilio generali ait: "Irrefragabili constitutione sancimus, ut ecclesiarum prelati ad corrigendum subditorum excessus, maxime clericorum, et formandos mores prudenter ac diligenter intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur", ubi dicit glossa: "durum verbum est istud pro prelati negligentibus subditos corrigere". 30

Item, Anacletus, scribens cunctis fidelibus, ut legitur dist. 83 cap. *Nichil*, ait: "Nichil illo pastore miserius, qui luporum gloriatur laudibus. Quibus si placere voluerit, atque ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna perniciēs. Nullus igitur pastorum placere lupis et gregibus ovium potest". 31

Item, papa Nicholaus, ut legitur dist. 43, cap. *Dispensatio*, ait: "Dispensatio est nobis celestis seminis iniuncta: 've si non sparserimus, ve si tacuerimus'. Quod cum electionis vas formidet et clamet, quanto magis cuilibet exiguo metuendum est? Proinde, sicut non leve discrimen incumbit pontificibus, siluisse quod congruit etc." 31

296 accepit] exceptit We | filii] filius An Fi Ly | peremptis] peremptus An Fi Ly est et *added* Ly **298** tanto] tato Bb | offensas] offensus An **299** deserit] desereret We | eisdem verbis] eodem verbo Ly **300** 2°] et Bb An Fi *omitted* Ly **301** ut habetur] *omitted* Ly | Irrefragabili] inrefragabili Bb Ly **302** Irrefragabili] inrefragabili Ly **303** et] *omitted* We | formandos] formando An Fi **305** pro] *omitted* Ly **306** subditos corrigere] subditorum correctionem Ww **307** fidelibus] *omitted* Ly **309** delegerit] diligerit Bb An Fi diligit We | erit] et *added* Ly **310** pastorum] pastor Bb An Fi We **312** seminis] femis Fi Ly feminis Bb An We | sparserimus] sparsimus Bb An Fi We | tacuerimus] non *added* An **314** metuendum] metuendum An Fi | Proinde] primum An Fi metuendum est ergo Ly | sicut] sic Ly **315** congruit] contrahit Bb An Fi

300 quando 2o] X, V, 1, 17, col. 738 **301** cap Irrefragabili] X, I, 31, 13, col. 191 **305** glossa] Gloss, s.v. *ne sanguis eorum*, col. 410 **307** cap Nichil] c. 6, dis. 83, col. 294 **311** cap Dispensatio] c. 5, dis. 43, col. 156 **312** 've...tacuerimus'] 1 Corinthians 9: 16

Item, Gregorius, ut legitur dist. 43, *cap. Sit rector*, ait: "sicut incauta locutio in errorem detrahit, ita indiscretum silentium eos, qui erudiri poterant, in errorem derelinquit. Sepe namque rectores improvidi, humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimescunt".

32 Cui concordat Hieronimus, ut legitur dist. 45, *cap. Sed illud*, dicens: "Sed illud non otiose transcurrendum est, quod uno peccante ira super omnem populum venit. Hoc quomodo accidit? Quando sacerdotes, qui populo presunt, erga delinquentes benivoli videri volunt, et verentes peccantium linguas, ne forte male de eis loquantur, sacerdotalis severitatis immemores nolunt complere
32 quod scriptum est 'peccantem coram omnibus argue'". Et infra: "dum uni parcunt, universe ecclesie moluntur interitum. Que ista bonitas, que ista misericordia est, uni parcere, et omnes in discrimen adducere?"

Item, Anacletus, ut legitur dist. 43, *cap. Scimus*, ait: "Scimus autem, multos ob id infestare doctores suos, ut eos perdant, et proprie voluntatis placita
33 adimpleant. Non propterea tamen doctores (in quantum vires suppetunt) a recta emulatione et bona intentione recedere debent, scientes, quia beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam".

Item, Leo papa, ut habetur 24 q. 3, *cap. Illud sane*, ait: "Illud sane plurimum michi displicere significo, quod interdictionis tue clericos quidam esse dicuntur,
33 qui adversariorum conveniant pravitati, et vesanie vasis misericordie vasa misceantur. Quibus investigandis et severitate congrua coercentis debet diligentia tua vigilanter insistere ita, ut his, quibus prodesse correctio non

316 cap...rector] **Kn:** omitted Ww | ait] omitted An | incauta] omitted Bb **317** errorem] errore An
Fi erroret We | ita] .i. An | erudiri] erud' Bb **318** namque] doctores added Bb An Fi Ly **319**
gratiam] gloriam Bb An Fi Ly **321** peccante] peccatore We | ira] Dei added Ww **322** Quando]
quō An **323** et] illi added Ww **324** loquantur] loquuntur An **325** coram] turbam An Fi **326**
bonitas] misericordia est Bb Fi We Ly minima est An | ista²] ita An **327** misericordia est]
bonitas Bb An Fi Ly benignitas We | parcere] proficere Bb An Fi Ly | et] omitted Bb | adducere]
adducuntur An Fi **329** id] illud Fi Ly | voluntatis] vo^{es} Bb latis Fi **331** emulatione] amulatione
Bb Ly | intentione] intemptione We | quia] quod Bb We | qui] per An Fi **334** displicere]
dispicere Bb An | quod] et added Bb est An Fi We | clericos] clerici Ly | dicuntur] dicunt An
335 conveniant] conveniunt Bb An Fi We | misericordie] mīe An Ly
336 severitate] severitatem An **337** diligentia] dili^m An | tua] tela Fi | vigilanter] vigat An | ita]
omitted Ww

316 Sit rector] c. 1, dis. 43, col. 153 **320** Sed illud] c. 17, dis. 45, col. 166
325 'peccantem...argue'] 1 Timothy 5: 20 | Et infra] c. 17, dis. 45, col. 166 **328** cap Scimus] c. 3,
dis. 43, cols. 155-156 **333** Illud sane] c. 34, C. 24, q. 3, col. 999

proderit, non parcat abscisio. Oportet enim nos evangelici meminisse mandati, quod ab Ipsa Veritate precipitur, ut, si nos oculus aut pes, aut dextera scandalizaverit manus, a conpage corporis auferatur, quia melius sit his in seculo carere membris, quam cum ipsis in eterna supplicia ire. Nam superfluo extra ecclesiam positus resistimus, si ab his qui intus sunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abicienda prorsus pestifera hec a sacerdotali vigore patientia est, que sibimet, peccatis aliorum parcendo, non parcit". 34

Item, Gregorius in Registro, ut legitur Extra, *De regulis iuris*, cap. *Quamvis*, ait: "non potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, et pastor nescit". 34

Item, Cornelius *papa*, ut habetur dist. 47, cap. *Quod ad nos*, ait: "Quod ad nos adinet, conscientie nostre convenit, semper dare operam, ne quis culpa nostra de ecclesia pereat".

Discipulus: Plures allegasti auctoritates ex quibus accipere nescio argumentum ad probandum quod episcopi et prelati debent cohercere sequaces pseudopape heretici. Quare, da michi vias quibus omnes auctoritates ad propositum valeam applicare. 35

Magister: Tribus propositionibus tanquam certis suppositis, satis patenter potest conclusio suprascripta ex auctoritatibus allegatis inferri. Quarum prima est quod non minus debent episcopi et prelati corrigere hereticos sibi subiectos quam alios criminosos. Secunda est quod prelati et episcopi omnes sibi subiectos hereticos et catholicos debent per se vel per alios de veritate fidei informare (Extra, *De officio iudicis ordinarii*, cap. *Inter cetera*), quod maxime veritatem habet quando heretici greges prelatorum a veritate nituntur avertere. Tertia est quod sequaces pape heretici per hoc quod sunt sequaces pape heretici a iurisdictione episcoporum et prelatorum minime sunt exempti, cum ipsemet 36

338 parcat] appareat An | Oportet] et added Ly | nos] vos Bb An Fi Ly | mandati] mandat Bb 339 ab] absque An | precipitur] preci^m Bb | nos] vos An Fi Ly | aut²] omitted An | dextera] dexteram Bb An Fi Ly 340 scandalizaverit] scandalizat We | conpage] compage Bb An Fi We | quia] quare We 341 superfluo] superflue We 342 quos] quod An Fi Ly 343 est] omitted Ww 346 pastoris] pastorum Ly 347 papa] omitted Bb An Fi Ly | Quod¹] quo Ly quid We | ait...nos] omitted Ly | Quod²] quid We 348 adinet] pertinet Ww 352 vias] via An | omnes] omitted Ly 354 patenter] omitted Ly 356 est] hec added Ly | debent] deberent Ly 357 quam...subiectos] omitted Bb | quod] omnes added Ly 358 et] vel Ly | alios] non criminosos added Ly 359 quod...361 quod¹] omitted Bb 361 per] propter An Fi Ly | quod²...heretici] omitted Ly

345 cap Quamvis] X, V, 41, 10, col. 928 347 Quod¹...nos] c. 10, dis. 47, col. 173 359 Inter cetera] X, I, 31, 15, col. 192

papa hereticus propter hoc quod sit hereticus iudicio catholicorum reddatur subiectus.

Capitulum 39

Discipulus: Nunc michi apparet quod, ex omnibus auctoritatibus tam scripture divine quam sanctorum patrum prescriptis, scio sumere argumentum ad probandum quod episcopi et prelati sequaces pseudopape heretici cohercere tenentur, si possunt. Ideo nunc dic qua pena, si episcopi et prelati sequaces pseudopape heretici neglexerint cohercere, sint merito percipiendi.

Magister: Respondetur quod sint excommunicationis vinculo alligati, ac etiam ab officio suspendendi, et ab episcopali officio et omni alio deponendi.

Quod sint excommunicationis vinculo innodati patet, quia sunt fautores et hereticorum quos non corrigunt et castigant, cum debent, et etiam heretice pravitatis, quam de suis iurisdictionibus non extirpant. Tales enim fautores sunt excommunicationis sententia innodati (*Extra, De sententia excommunicationis, cap. Noverit, et Extra, De hereticis, cap. Excommunicamus*).

Sunt etiam ab officio suspendendi, nam non minus est ab officio suspendendus qui non impugnat hereticos sequaces pseudopape heretici, quam qui non impugnat fornicatores. Sed episcopus qui non impugnat fornicatores est ab officio suspendendus, teste Gregorio, qui, ut legitur dist. 83, cap. *Si quis*, ait: "Si quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, vel crimen incestus in sua parochia precio vel precibus interveniente consenserit, vel commissum auctoritate sui officii non impugnaverit, ab officio suspendetur". Ergo episcopus qui hereticos sequaces pape heretici non impugnat, multo fortius est ab officio suspendendus.

Quod vero episcopi qui tales non cohercent sint ab episcopali officio deponendi, testatur concilium generale sub Innocentio tertio celebratum in quo, ut habetur *Extra, De hereticis, capitulo Excommunicamus 1°* sic legitur: "si quis

⁴ pseudopape] pseudopape Bb ⁶ pseudopape] pape Bb ⁷ vinculo] omitted Bb | ac] omitted Ly An ⁸ etiam] et Ly | et¹...officio] omitted An | ab²] omitted Bb | et²] ab added Ly enim added An | omni alio] aliud An ⁹ quia] cum Ly | sunt] sint Ly | et] Bb An Fi omitted We Ly ¹³ Excommunicamus] ^{1^o} added Fi ^{2^o} added An We ¹⁴ nam] quia Ly ¹⁵ pseudopape] pseudopape Bb ¹⁶ impugnat¹] impugnant Ly | episcopus] omitted Ly ¹⁹ consenserit] concesserit Bb Fi We Ly contempserit An ²⁰ auctoritate] auctoritates Bb | sui] omitted Ly

¹³ cap Noverit] X, V, 39, 49, col. 910 | cap Excommunicamus] X, V, 7, 15, col. 789 ¹⁷ Si quis] c. 1, dis. 83, col. 293 ²⁵ capitulo Excommunicamus] X, V, 7, 15, col. 789

enim episcopus super expurgando de sua diocesi heretice pravitatis fermento negligens fuerit vel remissus, cum id certis indiciis apparuerit, et ab episcopali officio deponatur, et in locum ipsius alter substituat idoneus, qui velit et possit hereticam confundere pravitatem". Quibus verbis clare asseritur quod episcopus negligens suam diocesim de pravitate heretica expurgare est penitus deponendus. Quare, cum sequaces pape heretici a iurisdictione episcoporum nullatenus sint exempti, episcopus qui eos non coercescit est omnino deponendus. 30

Discipulus: Verba concilii generalis non sunt intelligenda de episcopo non coercente sequaces pape heretici, quia talis episcopus non est deponendus, quia non est deponendus a papa, cum papa hereticus talem episcopum magis confirmaret, nec ab aliquo alio archiepiscopo, vel primate, vel patriarcha, quia nullus eorum potest episcopum ab officio episcopali deponere. 35

Magister: Respondetur quod episcopus qui negligit sequaces pape heretici coercescere deponendus est a papa catholico quandocunque fuerit canonicè ad papatum assumptus, unde accusandus est a catholicis coram papa catholico quando fuerit, et papa catholicus ipsum habet deponere. 40

Discipulus: Quid facient interim subditi talis episcopi.

Magister: Respondent quidam quod subditi vitabunt ipsum tanquam hereticum, et expectabunt papam futurum catholicum qui deponet eum, unde idem facient de tali episcopo quod facerent de episcopo qui, propter abnegationem spontaneam fidei vel propter occisionem alterius episcopi vel sacerdotis, manifeste et publice incurreret excommunicationis sententia. 45

Capitulum 40

Discipulus: Dic breviter et in summa quid, secundum priorem sententiam, episcopis esset agendum, si in suis diocesibus sequaces pape heretici doctrinam eius erroneam predicarent, docerent, et tanquam catholicam divulgarent.

Magister: Respondetur quod si episcopo per famam constiterit quod papa in hereticam inciderit pravitatem, dubitare debet ne *aliqui* de grege suo perfidiam 5

26 enim] autem Ww 27 id] illud An Fi Ly | et] omitted We 29 asseritur] videtur asserere Ly | 31 deponendus] depo^{da} Fi 32 coercescit] coercescit Fi 34 deponendus] a papa added Ly | quia²...papa] omitted Ly 35 cum] quia Ly 39 quandocunque] quandoque An quandocun We 41 quando] et qui Ly | et] omitted Ly 43 ipsum] eum An episcopum We 44 qui] quod An | deponet] deponet Bb deponeret An We | unde] omitted Ly 45 de²] omitted An 46 occisionem] occasionem Ly 3 esset] est Ly 6 aliqui] aliquid Bb aliquis An Fi

pape *sequantur*. Quia pusillanimes et ambitiosi, quorum magnus imo forte infinitus est numerus, errorem capitis, vel ut placeant vel ne displiceant, de facili amplectuntur, iuxta illud Ecclesiastici 10: "secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis tales et inhabitantes", et iuxta illud quod scribitur 6 q. 1, cap. *Sunt plurimi*, § *Verum*: "capite languescente facilius reliqua corporis membra inficiuntur, sicut scriptum est 'omne caput languidum, et omne cor merens; a planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas'", et ita, pape labe heretica maculato, timendum est ne plurimi labe consimili inficiantur. Quare, cum episcopus officium gerat speculatoris, cuius est diligentissime circumspicere ne hostes appropinquent, sollicite debet inquirere an fama de perfidia pape heretici contineat veritatem, et qua heresi est infectus.

Qua comperta, scrutari per se et per alios debet attente qualiter fidei obviet orthodoxe. Quo facto, non segniter investiget an aliqui heresim pape in gregem suum introducere moliantur, presertim si fama est quod aliqui in sua diocesi doctrinam pape heretici imitantur, docent, publicant, predicant et divulgant tanquam catholicam et tenendam, iuxta preceptum Innocentii tertii qui, ut habetur Extra, *De hereticis*, cap. *Excommunicamus 1°*, ait: "adiicimus insuper, ut quilibet archiepiscopus vel episcopus per se aut per archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hereticos habitare, cirmumeat, et ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam, si expedire videbitur, totam viciniam iurare compellat, quod, si quis ibidem hereticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita et moribus

7 sequantur] sequatur Bb An Fi Ly | magnus] magna An 8 ne] ut non Ly
 10 est] omitted An Fi | et²] omitted Ly | inhabitantes] habitantes We in ea added Ww | et³] omitted Ly 11 scribitur] in decretis added We | Sunt plurimi] Ly omitted Bb An Fi We | §] omitted An Fi | facilius] facile Ww 13 non...sanitas'] capi etc. Ly etc. Bb Fi omitted An 14 plurimi] Bb populum An Fi We Ly 15 inficiantur] inficiat Ly | gerat] gerit Ly 17 heresi] heresim An Fi 18 comperta] comperata Bb 9p^c ta An | obviet] obvient Ly 19 non segniter] non se gerere An non se gerat Fi consequenter Ly 20 moliantur] moliatur An Fi 21 imitantur] imitentur Bb An Fi | publicant] et added Ly | et] vel We 22 ut habetur] omitted Bb 23 1°] omitted Bb An Ly 24 ut] quod Ly | suum] omitted Ly | aut²] per added Ly 25 honestas idoneasque] idoneas vel honestas Bb idoneas et honestas An Fi Ly idoneas honestasque We 26 cirmumeat] circuerat Bb circueant An Fi 27 testimonii] testi^m Bb | vel] et Ly | viciniam] vicinam Bb 28 hereticos] homines added Fi | aliquos] alios Ww 29 conversatione] conversione An

9 Ecclesiastici 10] Ecclesiasticus 10: 2 11 § Verum] c. 11, C. 6, q. 1, col. 556 12 scriptum est] Isaiiah 1: 5-6 23 Excommunicamus 1o] X, V, 7, 13, cols. 788-789

discedentes, eos episcopo studeant indicare. Ipse autem episcopus ad presentiam suam convocet accusatos, qui, nisi se ab obiecto reatu purgaverint, vel, si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonicè puniantur". Ex quibus verbis colligitur quod, si fama est quod in aliqua diocesi sunt heretici sequaces pape heretici, episcopus debet eos cum diligentia debita investigare, et contra eos procedere secundum quod ordo iuris requirit. Si autem per se eos nequiverit cohercere, auxilium invocet brachii secularis. Si enim prelatus ecclesie pro defensione pauperum postulare debet auxiliumulare, ut legitur 23 q. 3, cap. *Ab imperatore*, et q. 5 cap. *Administratores*, multo magis pro defensione fidei Christiane contra hereticos sequaces pape heretici auxiliumulare debet cum instantia postulare. Ad quod faciendum publice potestates debent iuramento ligari, sicut legitur Extra, *De hereticis*, cap. *Excommunicamus 1°*, § *Moveantur*.

Insuper, cum episcopi sciverint papam heretica pravitate respersum, circa reprobationem errorum suorum per se vel per alios debent insistere diligenter, tenenturque veritatem modis quibus possunt congruentibus publicare, et quantum possunt manifeste et occulte auribus omnium inculcare, ac reges et principes aliosque seculi divites et potentes sanctis exhortationibus et consiliis animare, ut causam fidei defendant viriliter et potenter. Omnia predicta multis modis, ut videtur, possent demonstrative probari.

Discipulus: Tange breviter aliqua media quibus prescripta probari appareant.

Magister: Argumenta ad probandum predicta fundantur in quattuor propositionibus, quarum prima est quod episcopi et prelati nullam causam debent magis defendere quam fidem Christi. Secunda est quod sine fide recta

30 discedentes] decedentes Ly | indicare] intimari An Fi intimare Ly | presentiam] provinciam Bb An Fi Ly 31 accusatos] accusantes Bb | se] omitted Ww | ab] omitted Bb | reatu] se added Ww 33 verbis] omitted An 34 sunt] sint Ly aliqui added Ly An | heretici¹] omitted An We | heretici²] omitted Ly 38 cap¹] 4 Fi Maximianus et cap. added Ly | imperatore] imperatoribus Ly 40 secular] secularum Bb An Fi | potestates] potestatis Ly omitted Fi 42 1°] Kn: omitted Ww 44 reprobationem] reparationem An Fi Ly | errorum] erroneum Bb | vel] et We 45 veritatem] contrariam added We 47 consiliis] consilii Bb 48 animare] animarum An | viriliter] universaliter Ly potenter] potentes Ly 49 videtur] habetur Ly | possent] possunt Ly 50 quibus] omitted Fi prescripta] prescriptura An 52 quarum] quorum Bb | est] hec added Ly | causam] Ly rem We omitted Bb An Fi

38 Ab imperatore] c. 10, C. 23, q. 3, col. 898. The additional chapter cited in Ly (*Maximianus*) is c. 2, *ibid.*, col. 896. | Administratores] c. 26, C. 23, q. 5, col. 938 42 Moveantur] X, V, 7, 13, col. 788

55 nullum est spirituale bonum proficiens ad salutem. Tertia est quod episcopi et
prelati pro salute gregis debent animam suam ponere. Quarta est quod pro
veritate usque ad mortem certare tenentur.

Capitulum 41

5 **Discipulus:** Satis *coniicio* quomodo ex his possunt accipi argumenta ad
probandum illa que in capitulo precedenti sunt asserta, ideo illis obmissis circa
episcopos et prelatos, tracta de illis qui impugnatores pape heretici et doctrine
sue erronee molestarent, persequerentur, et graviter infestarent.

Magister: De talibus tenetur a multis quod sunt fautores heretice pravitatis.
Si enim episcopi et prelati qui tacent et non corrigunt sequaces pape heretici
sunt fautores heretice pravitatis, *multo fortius episcopi et prelati qui ideo alios
persequuntur quia pravitatem impugnant hereticam sunt inter fautores
heretice*
10 *pravitatis* computandi. Sunt etiam tales proditores catholice veritatis et totius
christianitatis. Nam si proditor est veritatis ille qui non libere veritatem
pronunciat quam pronuntiare oportet (11 q. 3, cap. *Nolite*), multo fortius
proditor est veritatis et totius christianitatis qui persequitur vel molestat
defensores catholice veritatis quam papa hereticus reprobatur et confundit,
15 persequitur et impugnat.

Discipulus: Quare episcopi et prelati non debeant persequi quoquo modo
impugnatores pape heretici videtur ex tractatis supra libro sexto, ubi de
impugnatoribus pape pro pravitate heretica defendendis dependere videtur. Si
enim impugnatores pape heretici sunt a catholicis defendendi, non sunt ab eis
20 aliquo modo impugnandi. Quare *noli* amplius hic probare quod episcopi et prelati,
qui sciunt vel scire tenentur papam esse hereticum, impugnatores pape heretici
non debent infestare. Sed dic qua pena episcopi et prelati qui impugnatores pape
heretici persequuntur et infestant sunt merito feriendi.

25 **Magister:** Sunt quidam dicentes quod omnes tales pena fautorum heretice
pravitatis sunt plectendi, ultra quam penam diversi pro diversis et specialibus

54 nullum] nullus An Fi | salutem] et added Ly

2 coniicio] convinco Bb An Fi concipio Ly 6 talibus] hoc added We 7 Si...10 computandi]
omitted Bb 8 multo...10 pravitatis] omitted An Fi Ly 12 multo] mol'to Bb

14 veritatis] et totius christianitatis added Ly 16 Quare] quod Ly | debeant] debent Ly 18
impugnatoribus] impugnantibus An Ly | pape] papam Ly 20 noli] nolo Bb An Fi Ly | probare]
probari Ly 23 sunt] sint We

2 conicio] The early "convinco" might be a Freudian slip similar to the occasional "prescripta" i.o.
"predicta". 12 cap Nolite] c. 86, C. 11, q. 3, col. 667 17 tractatis...sexto] 1 Dial. 6. 36-44, 50-54

modis persequendi et molestandi impugnatores pape heretici sunt diversis penis et specialibus percellendi, quia pro diversis iniuriis eis illatis sunt inferentes diversimode puniendi. Contingit etiam eis iniuriari et in iudicio et extra iudicium multis modis, scilicet verbo et facto. Verbo quidem, sicut diffamatione, detractone, contumeliis, derisione, et maledictione. Facto etiam 30 tam in iudicio quam extra iudicium contingit eis multas iniurias inferre, quia possunt spoliari rebus suis, officiis, et honoribus, et iterum possunt incarcerari, detineri, mutilari, et occidi.

Discipulus: Cerno quod multe iniurie secundum istam opinionem possunt impugnatoribus pape heretici per episcopos et prelatos inferri, de quibus 35 quattuor tantum proseguere. Primo autem dic de spoliatione, sive rerum sive officiorum.

Magister: Respondetur quod si episcopi et prelati impugnatores pape heretici rebus vel officiis duxerint spoliandos, ultra penam fautorie hereticæ pravitatis ad restitutionem rerum et officiorum sunt astricti, quia omne iniustum 40 ablatum debet restituti (14 q. 6, cap. 1). Unde et tales spoliatores illorum qui impugnant papam hereticum sunt raptores et predones censendi, quia nisi res ablatas restituerint, si possunt, sunt ecclesiastica sepultura privandi (Extra, *De raptoribus*, cap. *Super eo*).

Discipulus: Dic de diffamatione. 45

Magister: Dicitur quod, si episcopi et prelati quocunque modo, sive per se sive per alios, sive legendo sive publicando, processus pape heretici *diffamatorios* contra impugnatores errorum suorum, sive quocunque alio modo diffamaverint impugnatores eosdem, vocando eos hereticos vel schismaticos vel 50 crimen aliud quodcumque quod non est probatum legitime eis imponendo, de necessitate salutis tenentur famam restituere eorumdem, dicendo publice si publice diffamaverint, vel occulte si occulte se falsum dixisse, quia non minus tenetur quis restituere famam quam iniuste abstulit alteri, quam rem aliquam

28 etiam] enim Ly *omitted* We | in] *omitted* Bb We 29 iudicium] et extra iudicium *added* We | sicut] cum Ly 31 inferre] inferri Ly 32 et²] *omitted* We | possunt²] possent Ly 39 fautorie] fautoriam Ly 41-14]-10-Ly gap | 6] 1 Ly | cap 1] *omitted* Ly 42 quia] item Bb quare We 43 possunt] potuerint We 46 quod] *omitted* An | quocunque] quoquo Ly 48 diffamatorios] We Vc diffamatoris Bb diffama^{is} Fi diffamare An defendendo Ly 49 diffamaverint] diffamaverunt Ly 50 eis] *omitted* Bb An Fi We 52 diffamaverint] diffamaverit Fi diffamaverunt Ly | si occulte] *omitted* Bb Fi

41 cap 1] c. 1, C. 14, q. 6, col. 742 (*Si res aliena*) 44 Super eo] X, V, 17, 2, col. 808

55 temporalem ablatam iniuste, cum fama sit temporalibus rebus preciosior. Et
ideo, sicut nunquam est extra peccatum mortale qui non restituerit rem alterius
quam abstulit iniuste, si potest, ita semper est in peccato mortali qui famam
alterius abstulit vel denigravit iniuste, et non restituerit, si potest. Sed prelati
diffamantes impugnatores pape heretici abstulerunt famam eorum iniuste. Ergo
eandem famam eis restituere de necessitate salutis sunt astricti.

60 **Discipulus:** Dic de violentia.

Magister: Dicitur quod si impugnatores pape heretici sunt clerici vel
religiosi, quicumque in eos manus iniciunt violentas, capiendo, detinendo,
incarcerando, vel quocunque alio modo, sententiam excommunicationis
incurrunt, et ab eodem sunt absolvendi a quo absolvendi essent si ex alia causa
65 in eosdem manus inicerent violentas. Et propter idem, quicumque sunt in
potestate constituti et eosdem non defendunt, sententiam excommunicationis
incurrunt (Extra, *De sententia excommunicationis*, cap. *Quante*).

Discipulus: Dic de morte.

70 **Magister:** Dicitur quod quicumque episcopus vel alius, sive fuerit legatus
sive alio quocunque fungens officio, impugnatores pape heretici propter hoc
curie tradiderit seculari, vel aliquid aliud fecerit vel mandaverit, aut ratum
habuerit, ex quo sequitur mors alicuius impugnatoris pape heretici, irregularis
efficitur, et omnem penam incurrit quam incurreret si manibus propriis
occidisset innocentem.

75 Hoc probatur sic. Qui causam proximam dat homicidio irregularis efficitur,
teste Alexandro tertio qui, Extra, *De homicidio*, cap. *De cetero*, ait: "De cetero
noveris, quod diaconus, qui homicidio causam dedisse videtur, non videtur ad
sacrum sacerdotium promovendus". Qui autem impugnatores pape heretici
tradit curie seculari, vel aliquid aliud facit aut mandat fieri ex quo sequitur mors

54 iniuste] iniute An | rebus] omitted Ly 55 restituerit] restituit We 56 ita] ista An
57 abstulit] abstul^t Fi | denigravit] denigrat Ly denigrav^t Fi | et] si added Bb An Fi Ly | restituerit]
restit^{it} Fi restituit We 58 abstulerunt] auferunt We | eorum] illorum Ly 59 astricti] abstricti Bb
An Fi 60 Dic] omitted An 62 eos] omitted Bb | iniciunt] iniecerit Fi Ly 63 excommunicationis]
excommunicatio An 64 incurrunt] incurret An 65 inicerent] iniecerent An iniecerint Ly 66
eosdem] eisdem Ly 67 incurrunt] incurrunt Bb 69 quod] si added We 70 alio] alius An 71 curie]
omitted An Fi 72 impugnatoris] impugnatore An | irregularis] irregulares Bb irregulare An 73
incurrit] incurrit An Fi 74 occidisset] occideret We 75 proximam] Bb Fi propriam An We 77
causam] proximam added Ww 78 sacrum] omitted Ww (cancelled ? An)
79 tradit] tradit An Fi

67 cap Quante] X, V, 39, 47, col. 909 76 De cetero] X, V, 12, 11, col. 797

corporalis, dat causam proximam homicidio. Ergo irregularis efficitur, et omnem penam incurrit quam homicide incurrit. 80

Discipulus: Per istam rationem omnis prelatus qui quemcunque clericum hereticum vel alium tradit curie seculari irregularis efficitur, quia causam proximam dat homicidio. Sed constat quod tales non efficiuntur irregulares, ergo ista ratio non procedit. 85

Magister: Ad hoc in simili glossa Extra, *De homicidio*, cap. *Continebatur*, respondere videtur, ubi rationem assignat quare unus ex cuius ludo secuta est mors irregularis efficitur, et alius ex cuius ludo etiam mors secuta est irregularis non fit. Unde, obiciens contra illud quod continetur in capitulo *Continebatur* super verbo *Romani Pontificis*, ait: "Infra capitulo proximo contra. Ibi libere promovetur ad ordines superiores, hic non sine licentia pape. Et idem casus videtur. Quid ergo fines fecit diversos?" Et respondens ait: "solutio: hic dabat operam illicite rei ludendo cum laico, quod non licet. Vel si etiam licitum fuisset, non adhibuit diligentiam quam debuit: quia cum sciret ludi consuetudinem, non removit falcem a se, unde fuit in culpa, quare promoveri ad superiores ordines non debet sine licentia pape, ut hic dicit, et in capitulo sequenti ludebat cum clerico, et licito ludo: et de illo cultello non sperabatur aliquod mortale, et ille potius ingessit se, proiciendo alium ad terram: et sic non fuit in culpa". Ex quibus verbis colligitur quod si clerici dant operam rei licite et debitam diligentiam adhibent, quamvis ex facto eorum mors sequatur, irregularitatem nequaquam incurrit. 90 95 10

Si vero clericus dederit operam rei illicite, vel dando operam rei licite diligentiam debitam non adhibuit, si ex opere suo mors sequatur, irregularis efficitur. Cum ergo episcopi et prelati tradendo impugnatores pape heretici

81 homicide] homicida Ly | incurrit] incurret An incurret Ly 83 tradit] trad^t Fi
87 unus] eorum *added* Fi | secuta est] sequitur An Fi Ly 89 illud] per id *added* Ly | continetur] habetur Ly 90 Romani Pontificis] *Kn* rationem Bb An Fi Ly rationi We 91 promovetur] promovens Ly 92 videtur] *omitted* Bb An Fi Ly | solutio] solum Ly 93 ludendo] bibendo An 95 consuetudinem] conditionem Ww | removit] reliquit Ly 96 ordines] *omitted* Bb An Fi We Ly | *omitted* Ww 97 ludebat] ludebant Bb An Fi 98 ille] i^o An 100 adhibent] adherent Ly 101 irregularitatem] se^f An | nequaquam] irregularitate Bb Fi 103 debitam] debitum An | adhibuit] adhibet We 104 impugnatores] impugnatores Ly

86 cap Continebatur] X, V, 12, 8, col. 796 90 Romani Pontificis] Gloss, s.v. *Romani Pontificis*, col. 1703

10 curie seculari dent operam rei illicite, quia non licet eis quomodolibet molestare
impugnantes hereticam pravitatem, si mors secuta fuerit, irregularitatem
incurrunt. Episcopi vero et prelati, tradendo hereticos et quosdam alios
malefactores curie seculari, non dant operam rei illicite, quia hoc incumbit
11 eorum officio, et ideo, si debitam diligentiam adhibent, non efficiuntur
irregulares, quamvis mors sequatur.

11

12

12

13

105 seculari] non *added* Ly | dent] Ly Bb We dant An Fi | illicite] licite Ly
107 incurrunt] incurrant An | vero] autem Ly **110** mors] mores Bb

